

Discussion paper

Kwalitatieve Test Vragenlijst Monitor Zelf Gerapporteerde Jeugddelinquentie

Deirdre Giesen
Maaïke Kompier
Jeanne Heil
Babette Jacobs
Vivian Meertens

Januari 2024

Samenvatting

Voorafgaand aan het veldwerk is de vernieuwde vragenlijst voor de Monitor Zelf Gerapporteerde Jeugddelinquentie kleinschalig getest. Hierbij zijn proefpersonen geobserveerd terwijl zij de vragenlijst invulden en is de vragenlijst met hen in een open interview geëvalueerd. Het doel van de test was te onderzoeken in hoeverre de nieuwe vragenlijst goed te begrijpen en makkelijk en correct te beantwoorden is. Daarbij is gekeken of en hoe de vragenlijst aangepast moest worden. De opzet en resultaten van de test worden in dit rapport gedocumenteerd.

Keywords

Veiligheid, Vragenlijstontwikkeling, Pre-test, Userlab

Met dank aan Joris Beijers, André van Laan en Nikolaj Tollenaar van het WODC voor de prettige samenwerking in dit traject. Met dank aan CBS collega's Jo Brouwers, Loes Boumans, Michelle Creemers, Janelle van den Heuvel, Jeroen Schröder en Lianne Tessers-Ippel voor hun hulp bij het voorbereiden en/of uitvoeren van deze test.

Inhoudsopgave

1. Achtergrond, doel en opzet van deze test	4
1.1 MZJ 2023	4
1.2 Aanleiding en doel van de kwalitatieve test	4
1.3 Opzet van de test	5
2. Bevindingen, aanbevelingen en aanpassingen	10
2.1 Brief, folder en inloggen	10
2.2 Invulduur	12
2.3 Wat vonden de proefrespondenten van de vragenlijst?	13
2.4 Geven de antwoorden een goed beeld van het delinquente gedrag?	16
2.5 Onderwerpen die gemist worden	17
2.6 Blok Achtergrond	18
2.7 Blok Omgang met Ouders	23
2.8 Blok Vrienden	26
2.9 Blok Criminaliteit	28
2.10 Tussenscherm met motiverende boodschap	32
2.11 Blok Antisociale Attituden en Online Disinhibitie	33
2.12 Blok Psychosociaal Functioneren	34
2.13 Blok Slachtofferschap	35
2.14 Blok Alcohol en Drugs	35
2.15 Blok Problemen	36
2.16 Blok Plezier in School of Werk	36
2.17 Overige zaken	37
3. Evaluatie testtraject	38
4. Referenties	39
5. Bijlage 1 Testprotocol	40

1. Achtergrond, doel en opzet van deze test

1.1 MZJ 2023

De MZJ (Monitor Zelf gerapporteerde Jeugddelinquentie) is onderdeel van de MJC (Monitor Jeugdcriminaliteit) waarin beschrijving en duiding wordt gegeven aan de ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit op basis van meerdere van elkaar onafhankelijke bronnen (Van der Laan, Beerthuisen & Boot 2021). De MJC is een samenwerking tussen het WODC (Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum), die het onderzoek uitvoert op verzoek van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen) en het CBS.

Doel van de MZJ is inzicht krijgen in de aard en omvang van door jongeren zelf gerapporteerde delinquentie, slachtofferschap en risico- en beschermende factoren en verschillen daarin tussen diverse subgroepen, regio's en typen delicten. Het gaat om personen in de leeftijd 10 tot 23 jaar waarbij extra aandacht is voor jongeren in een hoog risicogroep (jongeren met eerdere politiecontacten). Bij delinquentie betreft het wettelijk strafbaar gesteld gedrag, zowel traditionele feiten als vernielingen, vandalisme, vermogens-, drugs-, en geweldsdelicten, als online gepleegde feiten zoals cyber- en gedigitaliseerde criminaliteit.

De MZJ zal twee keer worden uitgevoerd in de periode 2022-2025. Het eerste veldwerk is voorzien voor april 2023. De wens is om 20.000 responsen te realiseren. Dit betekent, in combinatie met de responskansen, bij benadering een steekproefomvang van 80.000.

1.2 Aanleiding en doel van de kwalitatieve test

Voorgaande edities van de MZJ zijn CAPI-CASI afgenomen: een interviewer bezocht de respondent aan huis om het interview af te nemen. Een deel van de vragenlijst, met name de gevoelige vragen zoals de delict items, werd daarbij door de respondent zelf ingevuld op de computer. Met ingang van 2023 wordt de MZJ een online vragenlijst (CAWI-only). Hiervoor is de vragenlijst grondig herzien en ingekort. Gezien de ingrijpende aanpassingen in de vragenlijst is een kleinschalige, kwalitatieve test van de conceptvragenlijst met proefrespondenten uitgevoerd. Het pre-testen van nieuwe en herziene vragenlijsten is een best practice bij enquête onderzoek, zoals onder andere vastgelegd in Praktijkcode voor Europese Statistieken (EU 2018) en de CBS Methodenreeks.

Het algemene doel van de test is voorafgaand aan het veldwerk te onderzoeken in hoeverre de nieuwe vragenlijst goed te begrijpen en makkelijk en correct te beantwoorden is. Daarbij is gekeken of en hoe verbeteringen in de vragenlijst nodig zijn. Deze test richtte zich op het cognitieve proces en de gebruiksvriendelijkheid bij het invullen van de vragenlijst op verschillende devices. Bij de vragenlijstontwikkeling is daarnaast nog een aantal specifieke testdoelen/aandachtspunten opgesteld voor de test.

1.3 Opzet van de test

1.3.1 Locatie

De testinterviews zijn tussen 21-11-2022 en 6-1-2023 uitgevoerd in het Userlab van het CBS in Heerlen. Gezien de gevoelige aard van de vragen is gekozen voor een persoonlijke test op kantoor. Hierbij kan gegarandeerd worden dat de respondent tijdens het interview niet wordt afgeluisterd of geobserveerd door anderen dan de onderzoekers. Bovendien geeft een persoonlijk interview meer kansen voor het opbouwen van rapport en voor het observeren van non-verbale communicatie. Een analyse vooraf op data van de evaluatie van de experimentele CAWI MZJ in 2015 liet geen regionale verschillen zien in de evaluatie (zie Beerthuizen et al. 2018 voor meer informatie over dit experiment). Daarom is er niet voor gekozen ook nog in andere regio's te testen en is er alleen getest met respondenten uit Zuid Limburg.

1.3.2 Opzet en resultaten werving proefrespondenten

Voor het testen van de belangrijkste doelvariabelen, het delinquente gedrag, is het belangrijk dat de vragenlijst zowel getest wordt bij proefrespondenten die niet of weinig delinquent gedrag hebben vertoond, als bij proefrespondenten die wel een of meer van de uitgevraagde delinquent gedragingen hebben vertoond. Voor deze twee groepen kunnen immers verschillende problemen optreden bij het interpreteren en het beantwoorden van de vragen en zijn er deels ook verschillende vragen. Daarnaast ligt het voor de hand (en blijkt ook uit de analyses van het CAWI MZJ 2015) dat jongere kinderen mogelijke andere problemen ervaren met de vragenlijst dan oudere kinderen en jongvolwassenen. Ook opleidingsniveau, buitenlandse herkomst, geslacht en het device waarop de vragenlijst wordt ingevuld kunnen van invloed zijn op het responsproces.

Het doel bij de werving was daarom te zorgen voor diversiteit qua leeftijd, wel/niet delinquent, opleidingsniveau, geslacht, herkomst en voorkeursdevice bij het invullen van online vragenlijsten. Het streven was 24 interviews; 8 10-12 jarigen, 8 13-17 jarigen, 8 18-22 jarigen: per groep circa 5 wel delinquent, 3 niet.

Er is geworven via diverse kanalen. Gezien de specifieke doelgroep is contact gezocht met de politie, de jeugdreclassering, Raad voor de Kinderbescherming, Bureau Halt, Nationaal Programma Heerlen Noord, een docent van een lokale groep MBO's die specifiek werkt bij de entreeopleiding en laaggeletterden en met jongerenorganisatie @Ease. Daarnaast zijn posters en flyers verspreid bij o.a. lokale scholen (basisscholen, middelbare scholen, MBO's en HBO), supermarkten, muziekschool, bibliotheek, sporthal en buurtcentrum. Bij één basisschool heeft een docent ook een oproep geplaatst op het digitale ouderportal.

Proefpersonen kregen een VVV Cadeaukaart van 30 euro als dank voor hun hulp. Kinderen jonger dan 16 jaar konden alleen met toestemming van de ouders deelnemen aan de test. Bij aanmelding werden zij erover geïnformeerd dat en hoe toestemming van de ouders verkregen moest worden. Daarbij werd ook aangeboden dat de ouders telefonisch contact konden opnemen met een van de onderzoekers. Begeleidende ouders konden desgewenst tijdens de test van hun kind zelf een andere vragenlijst testen en kregen daarvoor dan ook een VVV Cadeaukaart van 30 euro. Hierdoor was het steeds mogelijk om de test uit te voeren zonder dat de ouders daarbij aanwezig waren.

De werving bleek helaas toch veel lastiger dan voorzien. Met name kinderen en jongeren werven die ervaring hadden met delinquent gedrag en jonge kinderen waren erg lastig te vinden. Alle 13- tot en met 15-jarigen haakten af nadat ze geïnformeerd waren over de

benodigde toestemming van de ouders. Uiteindelijk zijn 21 afspraken gemaakt, waarvan 18 interviews zijn gerealiseerd. Zie Tabel 1 voor een overzicht van de achtergrondkenmerken van de proefpersonen.

Tabel 1 Gerealiseerde interviews naar achtergrondkenmerken van de proefpersonen en device waarop de test is uitgevoerd

Kenmerk	Aantal
Geslacht	
Man	11
Vrouw	7
Leeftijd	
10-12 jarigen	6
16-17 jarigen ¹	5
18-23 jarigen ²	7
Opleidingsniveau	
Basisschool	5
Laag (vmbo, onderbouw havo/vwo en mbo 1)	3
Midden (bovenbouw havo/vwo en mbo 2-4)	9
Hoog (hbo/wo)	1
Buitenlandse herkomst ³	
Ja	6
Nee	12
Een of meer delicten ⁴	
Ja, afgelopen 12 maanden	8 (6 overlap met Ja, langer geleden)
Ja, langer geleden	13 (6 overlap met Ja, afgelopen 12 maanden)
Nee, nooit	3
Device	
Laptop	8
Android telefoon	3
iPhone telefoon	6
Android tablet	1

1.3.3 Verloop van het testinterview

De test werd uitgevoerd aan de hand van een testprotocol (zie Bijlage 1) en duurde ongeveer een uur (zoals bij de werving afgesproken). De interviews werden uitgevoerd door de auteurs van dit rapport. Vooraf bij de werving werd geïnventariseerd wat voor de respondent het voorkeursdevice was bij het invullen van een online vragenlijst. Respondenten vulden de vragenlijst in op een soortgelijk test device van het Userlab⁵.

1 Het is helaas niet gelukt deelnemers van 13, 14 of 15 te werven. Zij meldden zich wel aan n.a.v. de wervingsflyer, maar reageerden vervolgens niet meer toen werd uitgelegd dat toestemming van de ouders nodig was.

2 Twee respondenten waren 23 jaar en hebben de vragenlijst ingevuld alsof zij 22 jaar waren.

3 Hiervan is sprake als de proefpersoon zelf of één of beide ouders buiten Nederland is geboren.

4 Zie paragraaf 2.9 Blok criminaliteit voor een nadere toelichting op de gerapporteerde delicten.

5 Aanvankelijk werd getest op de mobiele telefoon van de respondenten. Het installeren en instellen van Zoom (waarmee het scherm werd gedeeld) bleek echter zo tijdrovend dat er snel voor gekozen is alleen op apparaten van het Userlab te testen.

Per leeftijdsgroep kreeg ongeveer de helft van de proefrespondenten een vragenlijst met daarin het tussenscherm met de melding “Fijn! Je hebt al meer dan de helft van de vragen beantwoord. Maak de vragenlijst helemaal af om te zien of je een prijs gewonnen hebt.” De andere helft niet.

Tijdens de test was de interviewer bij de respondent in de testruimte. Een observant ging – na de gezamenlijke introductie – naar de aparte observatieruimte en maakte tijdens het interview aantekeningen. Na afloop van het interview kwam de observant weer naar de testruimte en kon daar nog aanvullende vragen stellen.

Er werd – na schriftelijke toestemming – een opname gemaakt van het gezicht van de respondent, het geluid en het scherm waarop de respondent de vragenlijst invulde. Bij één respondent werd op diens verzoek geen opname van het gezicht gemaakt. De observant en interviewer konden de opnames live zien. Van vijf interviews zijn – om de methode uit te proberen - ook eyetracking opnames gemaakt.

Om de vragenlijst zo realistisch mogelijk in zijn totaliteit te kunnen testen, is gekozen voor een testopzet waarbij de respondent eerst zoveel mogelijk de vragenlijst zelfstandig en zonder onderbreken invult en daarna dieper wordt ingegaan op het invulproces en wat de respondent daarvan vindt. Zo werden de duur van de vragenlijst en eventuele context effecten zo realistisch mogelijk getest. Soms stelde de interviewer tijdens het invullen toch een korte vraag (bijv.: “Wilde je deze vraag leeg laten of had je hem per ongeluk over geslagen?”) om toch snel een indruk te krijgen van belangrijke zaken die gebeurden en die vermoedelijk na afloop vergeten waren. Daarbij werd steeds geprobeerd de flow van het invullen zo min mogelijk te verstoren. Daarnaast stelden respondenten soms tijdens het invullen van de vragenlijst een vraag aan de interviewer. Hierbij werd geprobeerd om de respondent zo min mogelijk te sturen en werd de respondent aangemoedigd om de vraag zo te beantwoorden zoals ze dat thuis ook zouden doen. Deze vragen werden dan vervolgens in het nagesprek uitgebreider toegelicht en/of besproken. Verder werden in het nagesprek de specifieke testdoelen/aandachtspunten die tijdens de vragenlijstontwikkeling opgesteld waren zo veel mogelijk (in zo verre de tijd dit toeliet) besproken.

Globaal verliep de test als volgt:

- a. Introductie en ondertekenen toestemmingsverklaring (indien er een begeleidende ouder aanwezig was werd dit onderdeel samen met de ouder gedaan).
- b. Bekijken en bespreken van de aanschrijfbrief (met folder).
- c. Invullen van de vragenlijst (inclusief inloggen); de respondent werd gevraagd eventuele opvallende en onduidelijke zaken te melden tijdens het invullen zodat daar later op teruggekomen kon worden.
- d. Algemene evaluatie: direct bespreken algemene indruk, nagaan in hoeverre de respondent het gevoel heeft dat de ingevulde vragenlijst een goed beeld geeft van de uitgevraagde ervaringen en meningen en nagaan of respondenten zaken missen.
- e. Opnieuw doorlopen van de ingevulde vragenlijst van voor naar achter. Zaken die opvielen tijdens het invullen werden hierbij besproken om zicht te krijgen op het responsproces (bijv. langdurig aarzelen, wijzigen antwoord, teruggaan in de vragenlijst). Daarnaast werden ook de vooraf bepaalde aandachtspunten in het testprotocol zoveel mogelijk besproken, waaronder eventuele gerapporteerde delicten (om een indruk te krijgen van de validiteit van de invulling). Bij respondenten die geen delicten in de afgelopen 12 maanden meldden werd – indien de tijd het toeliet – gevraagd een delict van langer geleden of - als dat er ook niet was- een fictief delict in

te vullen. Zo konden ook voor deze groep de vervolgvragen voor recente delicten getest worden.

- f. Afronden van de test, waarbij de respondent ook nog een laatste keer wordt gevraagd naar tips en opmerkingen, bedankt wordt voor de medewerking en de cadeaubon ontvangt.

Gezien de gevoelige aard van de onderwerpen van deze vragenlijst is bij de introductie extra uitgebreid aandacht besteed aan het feit dat alles wat de respondent vertelt en invult vertrouwelijk wordt behandeld, dat deelname aan de test uiteraard vrijwillig is, de respondent zich vrij moet voelen te zeggen dat hij/zij een vraag liever niet beantwoordt, het interview altijd gepauzeerd of gestopt kan worden en de toestemming voor opname altijd teruggetrokken kan worden. De interviewers waren zich er vooraf ook van bewust dat de vragenlijst negatieve emoties kan oproepen. Er was ook een lijst met hulpinstanties opgenomen in het protocol mocht het nodig zijn de respondent hiernaar door te verwijzen. Dit is niet nodig gebleken.

1.3.4 Analyse en aanpassingen aan de vragenlijst

Na ieder interview bespraken interviewer en observant kort de eerste indrukken en bevindingen. Daarna werd van ieder interview een individueel verslag gemaakt in een verslag sjabloon. Bij het maken van het verslag zijn de opnames geraadpleegd. Enkele opvallende of typerende citaten zijn daarbij letterlijk uitgetypt, verdere bevindingen zijn kort samengevat. Vervolgens vond de analyse in een aantal iteraties plaats. Er is gekozen voor een iteratief proces, waarbij tussentijds wijzigingen zijn doorgevoerd en getest om zo efficiënt mogelijk gebruik te maken van de testcapaciteit. Wijzigingsvoorstellen waarover al snel duidelijkheid en consensus was konden op deze manier ook nog getoetst worden.

- Bij het tweede interview bleek een imputatie te ontbreken in vragen voor schoolgaande kinderen. Dit is direct aangepast in de vragenlijst (per 5 november, na drie interviews).
- Na een paar interviews bleek de vraag naar de woonsituatie onduidelijk (zie paragraaf 2.6 Blok Achtergrond). Met ingang van 5 december, na in totaal zes interviews, is deze vraagstelling in overleg met het WODC aangepast.
- Na in totaal elf interviews werden de eerste indrukken en bevindingen op 9 december uitgebreid besproken met twee onderzoekers van het WODC en de twee vragenlijstontwikkelaars. Daarbij zijn enkele interviews samen bekeken en besproken. Op basis van deze analyse is een aantal zaken direct aangepast en getest bij de resterende interviews vanaf 15 december (dit betrof met name de presentatie van de stamfix vraag en de formulering van een paar vragen). Deze aanpassingen worden bij het resultaten hoofdstuk nader benoemd.
- Na vijftien interviews hebben vier leden van het testteam alle verslagen gelezen/herlezen en op 20 december besproken.
- Na afronding van het laatste interview hebben twee leden van het testteam alle verslagen systematisch gelezen/herlezen en een samenvatting van de bevindingen en aanbevelingen gemaakt. Deze is vervolgens met het testteam en de vragenlijstontwikkelaars besproken en verder aangescherpt.
- De belangrijkste bevindingen en aanbevelingen zijn 12 januari besproken met de onderzoekers van het WODC. Deze zijn ook samengevat in een tussentijdse memo voor het WODC.

- Aanpassingen in de vragenlijsten zijn vervolgens in een aantal iteraties in onderling overleg tussen onderzoekers van het WODC en CBS (Vragenlijstontwikkeling, Berichtgevercommunicatie en Methodologie) vastgesteld. Bij de beschrijving van de aanbevelingen van de test is steeds aangegeven of en hoe deze zijn verwerkt.

2. Bevindingen, aanbevelingen en aanpassingen

2.1 Brief, folder en inloggen

De brief wordt doorgaans globaal bekeken. De achterkant van de brief en de folder worden door verschillende respondenten helemaal niet bekeken. Bij jongere respondenten zouden de ouders de brief open maken en/of zou de brief met de ouders besproken worden.

Alle respondenten zeggen dat ze thuis wel mee zouden doen aan het onderzoek. Waarbij enkelen het voorbehoud maken dat hun ouders het goed moeten vinden en één respondent zegt dat het niet te veel werk moet zijn.

Als motivatie om mee te doen noemen de meesten de kans op een prijs. Een respondent (man, 19 jaar) is daar heel duidelijk in: “Als dat laatste over cadeaukaart of iPad er niet in zou staan dan doe ik er niks in. Interesseert me niet. Zou ik me niet de tijd voor vrij maken thuis, uit mezelf. Heb het al druk genoeg”. Anderen noemen ook motieven als “jullie helpen”, “vertegenwoordigen van een groot aantal jongeren” en “verbeteren van de leefsituatie”. Meerdere respondenten noemen dat ze liever een zekere beloning hebben dan een kans op een prijs, ze geven aan dat dat hen meer motiveert.

De meeste respondenten vinden desgevraagd de brief en folder duidelijk. Als positief wordt benoemd dat het een papieren brief is (dat valt meer op dan een email), dat het betrouwbaar overkomt / van de overheid is en dat (in de folder) wordt gezegd dat er geen goede of foute antwoorden zijn “dat je gewoon je eigen mening gaat zeggen” en dat het betrouwbaar is. Een respondent geeft aan dat zij het CBS zou googelen om te kijken of het betrouwbaar is en het onderzoek echt is.

Een respondent geeft aan dat zij na het lezen nerveus zou worden: “Ik zou twifelen of ik het wel zou mogen hebben over [mijn] drugsgebruik, want hier [in de brief] staat 'strafbaar'. En het is niet strafbaar, maar ook niet 100% legaal... Ik doe niks illegaals hoor” (vrouw 18 jaar).

Een andere respondent zegt bij het zien van de brief spontaan dat een QR-code om in te loggen fijn zou zijn.

Met één moeder is ook de brief besproken. Zij gaf aan het niet direct duidelijk was of het gewenst is dat het kind zelfstandig invult of met de ouders (zie ook paragraaf 2.3).

Twee respondenten konden niet zelfstandig inloggen. Een respondent (meisje, 11 jaar) snapte niet wat de gebruikersnaam was. Die staat wel in de brief maar is een nummer, dat had ze niet verwacht bij een naam. Een andere respondent (jongen, 17 jaar) maakte zo vaak fouten bij het invoeren van het wachtwoord dat hij is geholpen.

Bij de test zijn helaas ten onrechte sterke wachtwoorden gebruikt die ook speciale tekens bevatten. Deze sterke wachtwoorden, die lastiger zijn om over te nemen, zijn alleen bedoeld voor speciale enquêtes, bijvoorbeeld bedrijfsenquêtes waarin data worden teruggekoppeld. Voor MZJ zal bij het reguliere veldwerk gebruik gemaakt worden van eenvoudigere wachtwoorden waarin alleen hoofdletters en cijfers voorkomen en lastig herkenbare tekens zoals de 0 zijn uitgesloten. De bevindingen die hieronder zijn

beschreven over problemen met het overtypen met speciale tekens zijn dus voor MZJ niet relevant.

Bij het inloggen vielen de volgende zaken op:

- Het correct overnemen van de nummers van de zeven cijfers van de gebruikersnaam en acht tekens van het wachtwoord bleek soms lastig. Dat op de telefoon daarbij van toetsenborden moet worden gewisseld (tussen hoofdletters, kleine letters, cijfers en overige speciale tekens) maakt het extra lastig.
- De tekens die bij het wachtwoord worden gebruikt werden niet door iedereen herkend. Een respondent (man, 18 jaar) kon de letter g zoals weergegeven in de brief niet vinden op het toetsenbord van zijn telefoon. Een respondent (jongen, 11 jaar) kende het \$ teken niet. Een andere respondent (jongen, 11 jaar) vroeg zich af of de O een nul of de letter o was.
- Veel respondenten typten voluit <https://prelogin.cbs.nl> in de adresbalk of zoekbalk.

Website:	https://prelogin.cbs.nl
Gebruikersnaam:	8816926
Wachtwoord:	AbhT!g5k

Figuur 1 Voorbeeld inloginformatie in testbrief. Bij het reguliere veldwerk wordt ingelogd via <https://antwoord.cbs.nl>.

2.1.1 Aanbevelingen

- Geef in de brief meer sturende instructie om te stimuleren dat kinderen de vragenlijst zelf invullen zonder ouder. Bijvoorbeeld: “Laat uw kind bij voorkeur de vragenlijst zelfstandig invullen” (dit maakt het duidelijker en is ook wenselijk om te voorkomen dat er mogelijk vervelende situaties ontstaan tussen ouder en kind - zie ook paragraaf 2.3 – of dat kinderen minder eerlijk antwoorden – zie paragraaf 2.4).
- In de brief staat ‘veilig omgaan’ met de gegevens op de achterkant, die achterkant en de folder worden lang niet altijd gelezen. Kijk of het mogelijk is ook op de voorkant van de brief iets zetten dat benadrukt dat respondenten niet bang hoeven te zijn om eerlijk te antwoorden. Bijvoorbeeld iets zoals in de folder: “Het CBS gebruikt informatie alleen voor het maken van statistieken. Jouw antwoorden worden vertrouwelijk behandeld en jouw anonimiteit is strikt gewaarborgd. Jouw antwoorden worden nooit doorgegeven aan anderen zoals je ouders of de politie” (zie ook paragraaf 2.4).
- Overweeg of het mogelijk is in de brief duidelijk te maken dat “antwoord.cbs.nl” voldoende is om naar de juiste website te gaan. Dat scheelt alweer typewerk. Mogelijk dat <https://> wel weer een extra gevoel van veiligheid geeft.
- Zorg bij een volgende labtest waarbij het inlogproces wordt meegenomen dat bij de test wachtwoorden met hetzelfde veiligheidsniveau worden gebruikt als voorzien is voor het veldwerk.
- Check dat voorbeelden in de brief, folder en website ook overeenkomen met wat er in de definitieve vragenlijst staat. In de folder die we hebben getest staat nog het voorbeeld van door rood fietsen, maar die vraag staat niet meer in de vragenlijst. De voorbeelden van publicaties kunnen ook verwachtingen wekken van waar de vragenlijst over gaat.

- Voor de langere termijn: Heroverweeg de term “gebruikersnaam”. Kan dit (op termijn) gebruikersnummer worden? Let op: Dit zou dan op de inlogpagina moeten worden aangepast en in alle brieven!
- Voor de langere termijn: Heroverweeg toch het gebruik van QR-codes in brieven. Mogelijk zijn de overwegingen nu juridisch en methodologisch veranderd. Zeker bij doelgroepen die sowieso veel de telefoon zullen gebruiken en met het verbeteren van het smartphone ontwerp is het negatieve effect van het stimuleren van invullen op een telefoon door de QR-code vermoedelijk minder ernstig.
- Voor de langere termijn: Kijk bij onderzoek naar incentives ook weer naar de kosten/baten van een zekere kleine beloning ten opzichte van een kans op een grote prijs. Mogelijk is dat tegenwoordig en/of bij bepaalde doelgroepen inmiddels anders dan in het verleden?

2.1.2 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- In de brief is op de eerste pagina een zin over anonimiteit toegevoegd en bij de brieven voor kinderen onder de 16 jaar is opgenomen “Laat uw zoon/dochter (tekst wordt aangepast aan steekproefpersoon) de vragenlijst liefst zelfstandig invullen, dan zijn de resultaten zo betrouwbaar mogelijk”.
- Er is niet voor gekozen te stimuleren dat mensen het makkelijker antwoord.cbs.nl gebruiken i.p.v. <https://antwoord.cbs.nl> omdat <https://> aangeeft dat het een beveiligde verbinding betreft en respondenten hierdoor vermoedelijk meer het idee geeft dat de data veilig zijn.
- De folder is aangepast zodat er geen voorbeelden meer in staan die niet meer relevant zijn. De hoeveelheid tekst is bovendien nog verder ingekort om de kans te vergroten dat de tekst ook gelezen wordt.

2.2 Invulduur

De gemiddelde invulduur vanaf het welkomtscherm tot het blok Evaluatie en werving (waar het invullen voor de test is gestopt) was bij de test 18 minuten (met een minimum van 12 en een maximum van 28 minuten). Respondenten die meer moeite hebben met Nederlands en/of met lezen gaan duidelijk langzamer door de vragenlijst heen.

Geen van de proefrespondenten gaf tijdens het invullen spontaan commentaar op de vragenlijstduur. Wel is de eerste reactie van een van respondenten (jongen, 11 jaar, invulduur 16 minuten) na het invullen dat het hem doet denken aan een bepaald type vragenlijsten “met heel veel vragen” die hij twee keer per jaar op school moet invullen “daar heb ik de laatste keer wel 250 vragen moeten invullen”. Een andere respondent (meisje, 17 jaar, invulduur 21 minuten) zegt bij het nabespreken van het tussenscherm dat ze toen wel dacht “Zit je nu pas op de helft”. Zij vertelt dan ook dat ze eerder weleens een langere overheidsvragenlijst niet heeft afgemaakt omdat het te lang duurde.

De mening over de invulduur van de vragenlijst is niet systematisch nagevraagd, maar afgezien van bovenstaande respondenten waren degenen met wie de duur besproken is neutraal of positief over de lengte “Niet te lang vind ik zelf, je moet er wel even de tijd voor nemen maar niet zo lang dat ik denk volgende keer doe ik het niet”(jongen, 17 jaar,

invulduur 16 minuten). “Perfecte tijd, het was geen snelle enquête, maar ook niet te lang” (vrouw, 23 jaar, dyslectisch, invulduur 23 minuten).

Bij de tests kregen we soms de indruk dat de aandacht en concentratie bij sommige respondenten wel afnam gedurende het invullen van de blokken Antisociale Attituden, Online Disinhibitie en Psychosociaal Functioneren. Dit zal deels met de tijd en deels met het soort vragen te maken hebben. Een wat jongere respondent (jongen 11 jaar) begon in de loop van het invullen steeds meer om zich heen te kijken. Het is goed denkbaar dat hij thuis was afgeleid en afgehaakt.

De testsetting is uiteraard wat minder geschikt voor zowel het meten van de feitelijke als beleefde invulduur. De feitelijke invulduur kan bij de tests enerzijds overschat worden omdat in de test situatie serieuzer wordt ingevuld en soms commentaar wordt gegeven tijdens het invullen. Van de andere kant kan de feitelijke invulduur bij het echte veldwerk oplopen omdat respondenten tijdens het invullen worden afgeleid (bijvoorbeeld door meldingen op hun telefoon). De beleefde invulduur wordt door de testsetting vermoedelijk onderschat. Mensen komen naar een afspraak waarbij van tevoren is verteld dat deze een uur duurt. In die context is een invultijd van 15 minuten niet zo lang.

2.2.1 Aanbeveling

- Op basis van deze test adviseren we te kijken waar de vragenlijst nog kan worden ingekort. Met name voor respondenten met bijv. dyslexie, meer moeite met Nederlands en/of veel delicten zal de vragenlijst meer dan 15 minuten duren. Dat kan er toe leiden dat juist onder deze groep de afbreuk relatief groot kan zijn en/of op het einde van de vragenlijst de vragen minder zorgvuldig worden ingevuld.

2.2.2 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- Bij twee belastende blokken op het einde van de vragenlijst zijn aanpassingen gedaan. Het blokje Online Disinhibitie (bestaand uit 3 items) is in zijn geheel geschrapt en er zijn twee items geschrapt uit het blokje Controle. Ook zijn bij verschillende vragen nog aanpassingen gedaan om de vraagteksten korter en duidelijker te maken.

2.3 Wat vonden de proefrespondenten van de vragenlijst?

Na het invullen werd direct om een eerste, algemene indruk van de vragenlijst gevraagd. Tien respondenten waren overwegend positief of neutraal. Ze gaven aan het een prima, goede, duidelijke of gewone vragenlijst te vinden. Het onderwerp werd actueel bevonden, het onderstrepen van bepaalde zinsdelen in de vraag hielp om duidelijk te maken waar het echt over ging, de antwoorden bleven binnen één pagina in dezelfde volgorde, de vragen waren makkelijk “geen hele lappen tekst” en er waren doorgaans niet te veel antwoordopties om uit te kiezen. Acht respondenten reageerden eerder wat kritisch toen naar hun indruk van de vragenlijst werd gevraagd. Vijf benoemden daarbij de gevoelige aard van de vragen (zie de citaten hieronder) waarvan twee respondenten aangaven dat ze een reële kans op afbreuk zien hierdoor en één dat niet alle vragen eerlijk beantwoord

zullen worden. Twee vonden dat sommige vragen moeilijk waren en een respondent begon over de lengte van de vragenlijst.

- “Ik vond het wel wat heftigere vragen. Ik heb dat allemaal niet gedaan. Maar als je dat wel hebt gedaan, dan stop je misschien eerder met de vragenlijst. Die vragen over stelen enzo. Als je dat hebt gedaan dan haak je misschien eerder af. Je krijgt zo wel meer de mensen die weinig hebben gedaan, omdat die het wel gaan afmaken.” (vrouw 17 jaar).
- “Het was wel de meeste persoonlijke vragenlijst die ik ooit heb ingevuld. Ja ik denk dat dat ook confronterend kan zijn, er wordt wel gezegd van gegevens worden gewaarborgd, veilig gesteld. Toch heb je dan altijd als je zoiets invult van oer dat deel ik liever niet zo snel. Als ik dit thuis gedaan zou hebben, zou ik halverwege gestopt zijn, en niet omdat het confronterend is maar eigenlijk omdat een bepaalde drempel, je moet jezelf blootstellen, en dan ja, denk ik dat ik halverwege gestopt zou zijn.” (man 23 jaar).
- “Wel goed dat deze vragen gesteld worden, maar ik denk dat jongeren die deze vragen invullen die gaan niet helemaal eerlijk zijn omdat het best wel diepe vragen zijn, zoals heb je weleens met iemand seks gehad terwijl diegene dat niet wou. Ik denk niet dat heel veel jongeren dat gaan bekennen. Omdat ze toch wel weten dat is strafbaar”. Desgevraagd denkt ze ook dat dat geldt voor de vraag naar oplichting. “Ik denk dat ze wel eerlijk zijn over alcohol en drugs.” (vrouw 23 jaar).
- “De vragenlijst vraagt wel veel van je, zowel als privé situatie en jouw normale situatie wat je buiten jouw privé dingen doet, dus gewoon met vrienden, maar wel leuk om in te vullen.” (man 18 jaar).
- “Ik vond het best goede vragen. Alleen vertelde mijn vader mij dat de vragen voor 9/10 tot 23 waren. En dan worden er onder de 15 ofzo zoveel drugs- of seksvragen gesteld. Dat was wel een beetje raar. Misschien moet diegene die de vragenlijst maakt, één vragenlijst maken voor 10 t/m 14 en dan nog eentje voor ouder dan 14. Want ik weet niet hoe een tienjarige aan drugs komt” (jongen 11 jaar).

Een respondent (man 19 jaar), die zelf veel had meegemaakt, benoemde tijdens het invullen dat de vragenlijst traumatische herinneringen kan ophalen: “Ik snap dat sommige jongeren het daar niet graag over hebben, is voor hun een trauma. Ik heb dat achter me gelaten, ik ben daar een stukje verder in”.

Met één moeder (werkzaam in het onderwijs) van een respondent van 11 is nog gesproken over de thematiek van de vragenlijst. Zij gaf aan dat ze verwacht dat veel ouders dergelijke onderwerpen niet thuis bespreken en dat het veel van de respondent eist in het gevoel van veiligheid om dit eerlijk in te vullen. Dit gecombineerd met het feit dat jongere kinderen de vragenlijst vaker met hun ouders zullen invullen geeft wel een risico. Het gezamenlijk invullen of meekijken bij het invullen van de vragenlijst kan tot moeilijke situaties leiden omdat het ouders en kinderen dwingt tot het samen nadenken en eventueel bespreken van gevoelige onderwerpen die anders niet besproken worden.

2.3.1 Aanbevelingen

- Kijk nog eens goed naar de kosten en baten van het uitvragen van potentieel controversiële vragen zoals ongewenste seks en eventuele ook andere zwaardere delicten die zeer weinig gerapporteerd zullen worden aan kinderen van basisschoolleeftijd. Door deze vragen niet te stellen aan deze doelgroep wordt irritatie/verbazing en mogelijk afbreuk voorkomen en wordt ook deels voorkomen dat

- kinderen die samen met hun ouders invullen door de vragenlijst opeens gestimuleerd worden te praten over onderwerpen die zij anders niet zouden bespreken.
- Door in de brief te stimuleren dat kinderen de vragenlijst zoveel mogelijk zonder hun ouders invullen, wordt ook zoveel mogelijk voorkomen dat door meekijken/helpten ongewenste situaties ontstaan (zie ook 2.1)
  - Zorg bij het contact center voor een goede instructie over de vragenlijst en hoe om te gaan met mensen die klachten / vragen hebben over de thematiek. Het is te verwachten dat er in ieder geval een aantal opmerkingen en vragen zal komen over waarom jonge kinderen vragen krijgen over bijvoorbeeld drugsgebruik, wapens en ongewenste seks.
  - Geef aan het eind van de vragenlijst tips voor hulpverleningsinstanties en informatiebronnen waar mensen terecht kunnen als zij naar aanleiding van het invullen hulp of meer informatie nodig hebben. Voor dat laatste eventueel verwijzen naar [crimitest.nl](https://www.crimitest.nl)? Bij het testprotocol hadden we de volgende informatie opgenomen: Indien hulpvraag bij kind/jongere: Als blijkt dat R hulp nodig heeft bekijk dan waar je R naar kan doorverwijzen. Mogelijkheden zijn:
<https://www.nji.nl/welbevinden/met-wie-kan-ik-bellen-of-chatten#praten-over-je-veiligheid>
 Kindertelefoon. Elke dag van 11.00-21.00 via 0800-0432 of chat/form
 Voor 12-25 jaar @ease (van 12-25 jaar) Inloop iedere donderdag van 15.30-18.30 bij Carbon6 Kloosterweg 1 of dagelijks chat via <https://ease.nl/> [NB dit is niet landelijk dus niet geschikt voor de vragenlijst]
[113 Zelfmoordpreventie](https://www.113.nl) (0800-0113)
[Centrum Seksueel Geweld](https://www.centrumseksueelgeweld.nl) (0800-0188, professionele hulp bij een ongewenste seksuele ervaring)

2.3.2 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- De route voor vragen over seks en drugs is aangepast zodat deze alleen gesteld worden aan kinderen van 13 jaar en ouder.
- In brief voor kinderen onder de 16 is een zin toegevoegd om te stimuleren dat zij zelfstandig invullen.
- Voor het contact center is als voorbereiding op eventuele vragen een tekst ontwikkeld die ingaat op waarom dit onderzoek wordt gehouden, waarom daar gevoelige vragen gesteld worden en waar iemand terecht kan als er naar aanleiding van de vragenlijst behoefte is aan hulp.
- Aan het einde van de vragenlijst is de volgende tekst opgenomen met “Heb je na het invullen van deze vragenlijst behoefte aan meer informatie of om met iemand in vertrouwen te praten? [Klik hier](#) voor een lijst met verschillende organisaties die jou mogelijk kunnen helpen.” Deze link verwijst naar een pagina van het Nationaal Jeugd Instituut met een overzicht van verschillende instanties voor hulp en informatie. Er is ook nog overwogen te verwijzen naar websites van de politie, maar verwijzen naar één website had de voorkeur en bovendien zou een verwijzing naar een site van de politie ook de onjuiste indruk kunnen wekken dat informatie die in de vragenlijst wordt ingevuld wordt gedeeld met de politie.

2.4 Geven de antwoorden een goed beeld van het delinquente gedrag?

Zoals uit de citaten van de vorige paragraaf al blijkt, zeggen enkele respondenten bij de evaluatie al spontaan dat niet iedereen dit eerlijk in zou vullen. Hierbij wordt angst genoemd dat het toch niet volledig vertrouwelijk en anoniem is, maar ook dat de vragenlijst een soort zelfreflectie is die veel energie kost en mogelijk confronterend is. De respondenten gaven aan dat ze al vaker vragen over alcohol en drugs hebben beantwoord en dat die dan mogelijk eerlijker beantwoord worden dan andere vragen.

Als de proefpersonen gevraagd wordt of hun antwoorden een goed beeld geven van hun gedrag, zegt iedereen dat dat het geval is. Of dat klopt is natuurlijk moeilijk in te schatten. De respondenten hebben bij de test zeker delicten, drank- en drugsgebruik gemeld. Maar dat er maar één respondent aangaf weleens seksueel getinte foto's van iemand onder de 18 te hebben doorgestuurd doet vermoeden dat mogelijk niet alles even eerlijk is beantwoord. Ook zagen we soms aarzelingen bij vragen die deden vermoeden dat respondenten niet altijd eerlijk antwoord gaven. Daarbij is het uiteraard ook goed denkbaar dat de testsetting het moeilijker kan maken zeer gevoelige zaken te melden. Factoren die beïnvloeden of mensen eerlijk zijn die respondenten noemden zijn het vertrouwen in het vertrouwelijk/anoniem verwerken van de informatie en het gevoel dan ook een zinvolle bijdrage aan het onderzoek te leveren "Dan hebben jullie er ook wat aan".

2.4.1 Aanbevelingen

Uiteraard zal er bij een vragenlijst als deze sprake zijn van onderrapportage van gevoelige zaken. Om dit zo veel mogelijk te beperken adviseren wij nog meer in de brief en in de vragenlijst te benoemen dat de gegevens vertrouwelijk worden behandeld en dat eerlijke opgave van belang is.

- Benoem al op voorkant van de brief dat de anonimiteit gewaarborgd is (zie ook paragraaf 2.1).
- Op het welkomstscherf en bij de intro van de vragen over criminaliteit ook een tekst toevoegen die benadrukt dat eerlijke antwoorden veilig kunnen worden gegeven en van belang zijn voor de kwaliteit van het onderzoek. Overweeg of er een tekst gebruikt kan worden als "We hebben het meeste aan jouw antwoorden als ze eerlijk zijn.". Mogelijk kan ook geput worden uit de CASI intro van MZJ2020: "Het gaat ons erom te bepalen welke dingen vaak worden gedaan en welke weinig. We gaan achteraf niet bekijken welke antwoorden nu precies bij jou horen. Je zult dus geen problemen krijgen door de antwoorden die je hebt gegeven en het heeft ook geen zin om op te scheppen. Lees goed wat bij de vragen staat en geef zo eerlijk mogelijk antwoord."
- Door in de brief te stimuleren dat kinderen de vragenlijst zonder hun ouders invullen wordt eerlijk antwoorden ook gestimuleerd (zie aanbevelingen bij 2.1).

2.4.2 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- In de brief is op de eerste pagina een zin over anonimiteit toegevoegd en bij de brieven voor kinderen onder de 16 jaar is opgenomen "Laat uw zoon/dochter (tekst wordt aangepast aan steekproef persoon) de vragenlijst liefst zelfstandig invullen, dan zijn de resultaten zo betrouwbaar mogelijk".
- Overwogen is ook nog op introscherf een zin over anonimiteit toe te voegen, maar daar is van afgezien om dit scherm niet nog voller te maken met het risico dat daarmee

de motiverende boodschap over het winnen van een prijs bij afronden uit het oog verdwijnt. Wel is bij de introductietekst bij het blok over zelf gerapporteerde criminaliteit nog toegevoegd: “Alle antwoorden die je geeft worden vertrouwelijk behandeld. Er wordt dus geen informatie doorgegeven aan anderen”.

2.5 Onderwerpen die gemist worden

In het nagesprek noemden – desgevraagd – respondenten de volgende onderwerpen die gemist werden:

- ongewenst gedrag in sociale situaties zoals groepsdruk om delicten te plegen
- ongezonde relaties (foute vriendjes, geweld in relaties)
- grensoverschrijdend gedrag / intimidatie op straat
- pesten
- vuurwerk
- vaperen/roken/snus
- beelden van rellen online verspreiden
- verkeersdelicten
- vragen over stemming/gemoedstoestand/eenzaamheid
- vragen over sport en hobby's
- uitgebreidere vragen over de thuissituatie en het contact met de ouder waar iemand niet het grootste deel van de tijd woont
- of de respondent zelf in aanraking is geweest met de politie

Op basis van de testinterviews kwamen nog twee delicten naar voren waar niet naar wordt gevraagd: ID fraude (tegen betaling een foto maken van je ID en een foto maken van een recent bonnetje met je gezicht – mogelijk ter validering van die ID?) en het voor minderjarigen kopen van drank en sigaretten.

Bij enkele gesprekken kwamen spontaan (dus niet systematisch nagevraagd) het gedrag van broer/zussen, hobby's/sport, opleiding en religie/kerk naar voren als factoren die een rol spelen bij waarom respondenten bepaalde zaken waar in de vragenlijst naar gevraagd wordt wel of niet doen.

2.5.1 Aanbevelingen

- Alhoewel de algemene aanbeveling is om de vragenlijst korter te maken, adviseren we de onderzoekers wel nog eens goed op basis van bovenstaande punten te kijken of bepaalde zaken nog moeten worden toegevoegd.

2.5.2 Beslissingen voor ontwerp MZJK

- Gezien de lengte van de vragenlijst en huidige fase van het ontwikkelproces is besloten geen nieuwe vragen meer op te nemen. Voor een volgende editie van MZJ kan dit worden heroverwogen.

2.6 Blok Achtergrond

2.6.1 Bevindingen

ActOpl Ga je naar school of volg je een opleiding?

Een respondent (meisje, 11 jaar) vraagt hier wat ze moet invullen. Zegt dan 'Ze vragen: ga je naar school of opleiding, 1 van die twee'. De vraag wordt als een A of B vraag gelezen maar is een ja/nee vraag. Ze kon dit zonder hulp oplossen.

NivAct Wat voor soort school of opleiding is dit?

Hier bleken nog verouderde categorieën gebruikt te worden, dit is tijdens de test aangepast.

Een respondent (meisje, 11 jaar) die in groep 8 van de basisschool zit kiest HAVO ipv basisschool. Wat hier precies de reden voor was is niet achterhaald. Mogelijk speelt mee dat iemand van deze leeftijd er vanuit gaat dat evident is dat zij op basisschool zit en dus veronderstelt dat we vragen naar de richting van het vervolgonderwijs.

NivBeh Wat is tot nu toe de hoogste opleiding die je hebt afgerond?

Twee respondenten geven hier in plaats van de hoogst behaalde opleiding de huidige opleiding aan.

Een respondent zoekt even tevergeefs naar een mogelijkheid om aan te geven dat hij deelcertificaten op verschillend niveaus heeft behaald.

BetWerk Heb je betaald werk (\$4: naast je school / studie)?

Vrijwilligerswerk wordt door 1 respondent (man 19 jaar die nu geen opleiding doet en geen betaald werk heeft) gemist. Hij doet 20 uur vrijwilligerswerk per week met een vergoeding naast zijn uitkering, maar antwoordt na enige twijfel dat hij niet werkt.

Woonsit & Ouders

Een respondent woont begeleid en vraagt wat hij moet doen, als gevraagd wordt wat hij zou doen als hij de vragenlijst thuis zou invullen (de standaard reactie op dit soort vragen bij een testinterview) kiest hij voor zelfstandig.

Woonsit & Ouders eerste versie (zie Figuur 2)

Bij de eerste testsinterviews zagen we achter elkaar bij drie thuiswonende proefrespondenten dat deze vragen tot verwarring en fouten leidden. Zij wisten alle drie niet wat ze moesten invullen als ze "gewoon" bij hun beide ouders thuis woonden. Door de lange vraag en toelichting en de vele antwoordopties raakten zij in verwarring. Bovendien gaven twee van de proefrespondenten daardoor een fout antwoord met grote impact op de routing. Een meisje van 11 antwoordde dat zij zelfstandig woonde en een man van 18 vult 'ergens anders' in. Deze respondent (die sinds zijn 7de jaar in Nederland woont en redelijk goed Nederlands spreekt) vult vervolgens bij de vraag Ouders 'Nee, er is geen vader of moeder' in. Wanneer hiernaar gevraagd wordt, geeft hij aan dat hij de vraag opvat als 'zijn er mensen, anders dan jouw ouders, die je als vader of moeder ziet?'.

Opslaan en sluiten
Help

Leefsituatie Jongeren in Nederland

Waar woon je?

Als je op meer dan 1 plek woont, gaat het om het huis waar je het grootste deel van de tijd woont.

Vorige
Volgende

Opslaan en sluiten
Help

Leefsituatie Jongeren in Nederland

Is er een "vader" en/of "moeder" in het huis waar jij altijd of het grootste deel van je tijd woont? Dit kunnen je echte vader of moeder zijn, maar ook andere verzorgers die jij als vader of moeder ziet, zoals je stief-, pleeg- of adoptieouders.

Als je op meerdere plekken evenveel woont, gaat het om het huis waar je je het meeste thuis voelt.

Vorige
Volgende

Figuur 2 Woonsituatie en Ouders, eerste versie, smartphone weergave

Woonsit eerste versie (zie Figuur 2)

Op basis van bovenstaande bevindingen is de woonsituatie vraag in overleg met het WODC aangepast. Een bijkomende overweging daarbij was ook dat de keuze tussen “bij een of beide ouders” en “een adoptiegezin” kwetsend kan zijn voor geadopteerde kinderen die hun adoptie-ouders als ouders beschouwen. Deze vraag is bij de resterende 12 interviews gebruikt. Hierbij deden zich geen hele grote problemen meer voor waarbij respondenten tot een foute keuze kwamen. Wel was er ook bij de nieuwe versie nog wat twijfel voor enkele proefpersonen. Dit betrof de volgende zaken:

- Een respondent (jongen, 11 jaar) wisselt een paar keer tussen deze en de volgende vraag (Ouders). Tijdens de nabespreking geeft hij aan dat dit kwam doordat hij bij beide ouders woont (ouders zijn gescheiden) en bij de tweede vraag maar een van de twee ouders kon selecteren (1 vader of 1 moeder). Na nog eens te hebben gelezen, was het voor hem duidelijk omdat er 'grootste deel van de tijd' stond. Toen wist hij dat dus zijn moeder (1 moeder) moest selecteren.
- Een andere respondent (jongen, 16 jaar) zoekt tussen de antwoorden en lijkt te twijfelen. Zegt als gevraagd wordt of hij twijfelt of misschien een optie mist "ik woon eigenlijk bij ze allebei". De ouders zijn gescheiden en hij woont bij beide ouders evenveel. Daarnaast woont bij zijn moeder ook zijn stiefvader.
- Bij een andere respondent (jongen, 12 jaar) duurde het invullen van deze vraag wat langer. Licht in het nagesprek toe "Ik vond het verwarrend "één van mijn ouders". Desgevraagd zegt hij dat “biologische ouders” een term is die begrijpelijk is, ook voor andere leeftijdsgenoten.
- Tot slot leek bij een andere jongen van 11 het invullen makkelijk te gaan. Als bij het nagesprek nog specifiek gevraagd wordt wat hij van deze vraag vond zegt hij "ik las eerst bij één maar daarna zag ik of mijn beide".

Leefsituatie Jongeren in Nederland

Waar woon je altijd of het grootste deel van de tijd?

Bij één of mijn beide biologische ouders thuis

Bij andere familieleden

Bij een pleeggezin

Bij een adoptiegezin

Bij vrienden / kennissen

Zelfstandig / eigen huis / op kamers

Ergens anders

[Vorige](#) [Volgende](#)

Leefsituatie Jongeren in Nederland

Woon je daar samen met:

een vader en moeder

2 vaders

2 moeders

1 vader

1 moeder

Vorige Volgende

Figuur 3 Woonsituatie en ouders tweede versie, PC weergave

BetwerkVader/Moeder/etc “Heeft je vader betaald werk”

Bij de eerste paar interviews bleek dat hier een ‘weet niet’ categorie nodig is. Een respondent wist bijvoorbeeld niet wat te antwoorden voor een vader die na ziekte in een re-integratie traject zat. Thuis zou zij hiervoor naar haar ouders gaan. Dit is onwenselijk omdat er een risico bestaat dat de ouders vervolgens met de rest van de vragenlijst ook blijven meekijken. De optie ‘weet ik niet’ is in de vragenlijst versie van 15 december toegevoegd en werkte bij de volgende interviews goed. Een respondent (jongen, 11 jaar) twijfelde wat hij moest antwoorden voor zijn vader. “Is dat dat hij betaald wordt? Betaald door iemand anders of door zijn klanten? Hij is namelijk zelfstandige”. Deze respondent zou thuis dit als betaald werk invullen.

2.6.2 Aanbevelingen blok Achtergrond

- Overweeg **NivAct** op basis van leeftijd aan te passen zodat voor kinderen in basisschool leeftijd eerst wordt gevraagd zit je nu op de basisschool en zij de rest van de opties pas krijgen als ze nee zeggen.
- Vermoedelijk zal het vaker voorkomen dat respondenten hun huidige niveau rapporteren in plaats van het hoogste behaalde niveau. Als het heel belangrijk is dit goed te meten moet dit uitgebreider worden gevraagd (maar uitbreiden van de vragenlijst is in principe niet gewenst).
- Overweeg bij **BetWerk** de toelichting toe te voegen dat vrijwilligerswerk ook meetelt. Dit voorkomt twijfel bij de respondent en inconsistentie tussen respondenten. Ook kunnen respondenten die alleen vrijwilligerswerk doen dan werk-gerelateerde vragen krijgen zoals de vraag naar plezier in het werk. Mogelijk geeft informatie over het doen van vrijwilligerswerk ook voor de onderzoekers een beter beeld van de maatschappelijke positie van de respondent.
- Met de wijzigingen in **Woonsit** en **Ouders** is het uitvragen van de woonsituatie/ouders wel verbeterd, maar deze is nog steeds niet helemaal eenduidig en makkelijk in te vullen. Bovendien wordt door de structuur van de vervolgvragen de relatie met de ouders voor respondenten die niet bij beide biologische ouders wonen minder goed in kaart gebracht. Bij hen wordt contact met de ander biologische ouder en eventuele stiefouder(s) dan niet altijd goed gemeten. Misschien kan de vraag **Woonsit** nog verder verbeterd worden door van de eerste optie ‘bij mijn biologische ouder(s)’ i.p.v. ‘bij een of beide biologische ouders thuis’ te maken.

- Betwerk(Vader/Moeder) Behoud de toegevoegde optie ‘weet niet’ bij de vraag naar betaald werk. Dit voorkomt dat respondenten bij deze vraag blijven steken en vermindert de kans dat zij naar hun ouders toe moeten gaan om de vragenlijst in te vullen (en dus het risico dat die ouders bij de rest van de vragenlijst blijven meekijken).
- Overweeg of het wenselijk is bij **Betwerk(Vader/Moeder)** zelfstandigen expliciet te noemen. Nadeel is dat dat ook weer juist verwarrend kan werken.

2.6.3 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- ActOpl: voor kinderen tot 13 gewijzigd in “Ga je naar school?”.
- Opleidingsbenamingen al tijdens test geactualiseerd.
- NivBeh gewijzigd in meerkeuze vraag naar “Welke opleidingen heb je tot nu toe afgerond?” (i.p.v. hoogst behaald) en optie Geen toegevoegd.
- Betwerk: ook vermeld dat vrijwilligerswerk meetelt.
- Woonsit verder aangepast. Om antwoordopties goed leesbaar te houden is “Bij één of mijn beide biologische ouder(s) thuis” veranderd in “Bij mijn ouder(s) thuis”. Een overweging hierbij was dat hierdoor voor het grootste deel van de respondenten de relevante antwoordoptie het beste te herkennen zal zijn. Kinderen met adoptieouders kunnen hierbij zelf de keuze maken of zij voor ‘mijn ouders’ kiezen of ‘bij een adoptiegezin’.
- Bij vragen naar betaald werk van ouders is de optie ‘weet ik niet’ toegevoegd.

The image shows a smartphone screen displaying a survey question. At the top, there is a navigation bar with 'Opslaan en sluiten' and 'Help'. The title of the survey is 'Leefsituatie Jongeren'. The question is 'Waar woon je altijd of het grootste deel van de tijd?'. Below the question are eight radio button options: 'Bij mijn ouder(s)', 'Bij andere familieleden', 'Bij een pleeggezin', 'Bij een adoptiegezin', 'Bij vrienden / kennissen', 'Zelfstandig / eigen huis / op kamers', and 'Ergens anders'. At the bottom of the screen are two buttons: 'Vorige' and 'Volgende'.

Figuur 4 Woonsituatie definitieve versie, smartphone weergave

2.7 Blok Omgang met Ouders

2.7.1 Bevindingen

Straf: Krijg je weleens straf van je (\$1: ouders \$2: vader \$3: moeder), terwijl je niets verkeerd hebt gedaan?

- Een respondent (jongen 11 jaar) merkt op dat zijn ouders weleens vinden dat hij iets verkeerd heeft gedaan maar hij zelf niet. Dit lijkt verder niet erg te storen bij het invullen.
- Bij het observeren voelde dit als een beetje vreemde vraag om te stellen aan thuiswonende volwassenen. De proefrespondenten zelf hadden geen opmerkingen hierover.
- Een andere observatie: voor mensen die nooit straf krijgen kan het prettig zijn de optie “n.v.t. ik krijg nooit straf” op te nemen. Hierover kwamen van de proefrespondenten bij de test overigens geen opmerkingen. Bij de MZJ2020 is wel vaak opgemerkt dat niet van toepassing ontbreekt bij de vraag naar straf, maar toen was de vraag anders namelijk: “ (\$3: Geven je ouders) (\$4: Geeft je vader) (\$5: Geeft je moeder) op een eerlijke manier straf?”

PraatSchoolWrk: Praat je uit jezelf met je (\$1: ouders \$2: vader \$3: moeder) over hoe jij het doet op (\$4: school of bij de studie \$5: het werk \$6: school, bij de studie of op het werk)?

PraatThuisKom: Vertel je jouw (\$1: ouders \$2: vader \$3: moeder) hoe het ging op (\$4: school of bij de studie \$5: het werk \$6: school, bij de studie of op het werk) als je thuis bent?

- Observatie: het onderscheid tussen beide vragen lijkt nu maar heel klein. Dit komt mogelijk doordat de vraag ThuisKom is gewijzigd naar “als je thuis bent”. Hierbij was de gedachte dat er niet altijd iemand thuis is om iets aan te vertellen als je thuiskomt. Dit leek voor de proefpersonen overigens geen enkel probleem.

PraatAvond: Als je ‘s avonds laat thuis komt, vertel je dan uit jezelf aan je (\$1: ouders \$2: vader \$3: moeder) wat je hebt gedaan?

PraatWatWie: Als je ‘s avonds tot laat bent weggeweest, (\$1: willen je ouders \$2: wil je vader \$3: wil je moeder) dan dat je vertelt wat je hebt gedaan en met wie je samen was?

PraatVriend: (\$1: Praten \$2/\$3: Praat) je (\$1: ouders \$2: vader \$3: moeder) met je vrienden als ze bij jou thuis komen?

In de intervieweropmerkingen van MZJ 2020 (CAPI) gaan 251 opmerkingen (van de in totaal 475 opmerkingen over de vragen) over het blok Omgang met Ouders. De opmerkingen gaan over 12 van de 46 vragen uit het blok. Deze vragen gaan over wat ouders weten over de tijd die respondenten ‘s avonds laat buitenshuis spenderen, over vrienden die thuis langskomen, over straffen, over online aankopen en over online gamen. Hierbij worden de antwoordopties Nooit, Zelden, Soms, Vaak, (Bijna) altijd aangeboden. De opmerkingen betreffen het feit dat de vraag niet van toepassing is omdat de respondent dit überhaupt niet doet. Bij de vragen over online aankopen en gamen wordt een Niet van toepassing antwoordoptie wel aangeboden bij respondenten jonger dan 12 jaar.

In de nieuwe versie van de vragenlijst is dit vragenblok sterk ingekort en komen enkele van bovenstaande onderwerpen en vraagstellingen niet meer voor. In de test heeft dit blok

extra aandacht gekregen, vooral de vragen PraatAvond, PraatWatWie en PraatVriend, om te onderzoeken of er in de nieuwe vragenlijst nog problemen ontstaan bij deze vragen.

- Bij het invullen lichtten enkele respondenten spontaan toe dat iets voor hen eigenlijk niet van toepassing is. Bij het nagesprek blijken de meeste respondenten waarbij de gevraagde zaken niet van toepassing zijn de vraag hypothetisch in te vullen. Een respondent (vrouw, 18 jaar), die zelf nooit vrienden op bezoek heeft, heeft bijvoorbeeld PraatVriend ingevuld aan de hand van hoe haar ouders met de vrienden van haar broer omgaan.
- Bij het nagesprek blijkt overigens dat laat thuiskomen uiteraard relatief is. Voor een 11-jarige respondent is om 18.30 bijvoorbeeld laat thuiskomen.
- Bij PraatVriend vraagt een respondent zich af wat met praten wordt bedoeld? Echt een gesprek beginnen of even gedag zeggen.

PraatVryTyd: (\$1: Zijn \$2/\$3: Is) je (\$1: ouders \$2: vader \$3: moeder) de afgelopen maand een gesprek met jou begonnen over jouw vrije tijd?

- Dit lijkt toch wel een wat lastigere /ongebruikelijke taal/vraag.
- Bij twee respondenten blijkt in het nagesprek dat zij bij het beantwoorden van de vraag vooral dachten aan gesprekken over school. Mogelijk wordt hier vooral gekeken naar het stuk “een gesprek begonnen over...”.

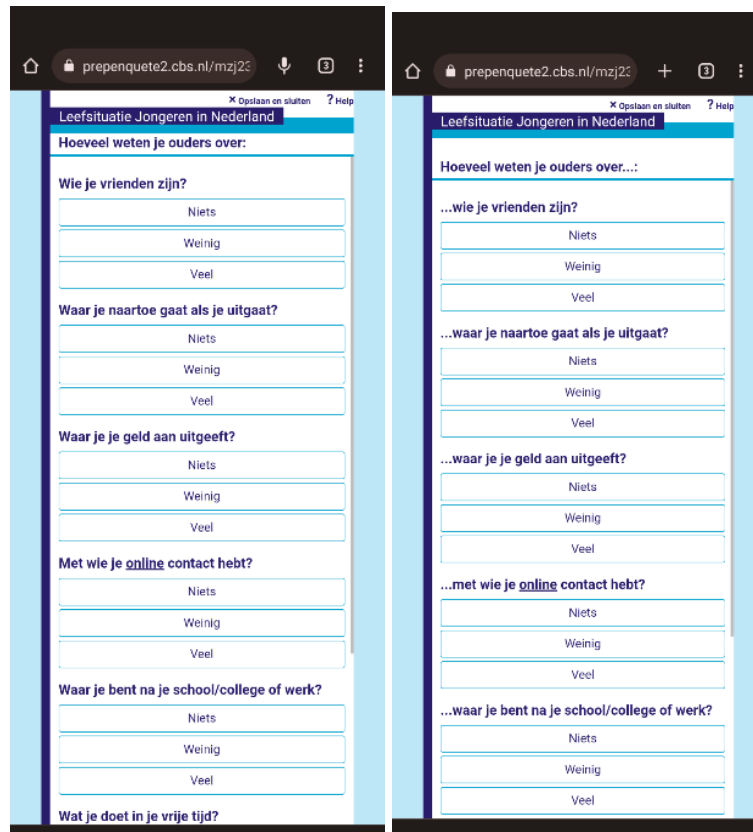
Weten_Group: Hoeveel (\$1: weten \$2/\$3: weet) je (\$1: ouders \$2: vader \$3: moeder) over

Weten_Vriend ...wie je vrienden zijn? / Weten_Uitgaan ...waar je naartoe gaat als je uitgaat?

Weten_Geld/ ...waar je je geld aan uitgeeft?

- Bij de eerste paar testen op de mobiele telefoon bleek dat bij deze vraag het format van de stamfix vraag niet duidelijk was. Respondenten zagen wel het item, maar niet de stam van de vraag daarboven. Dit leidde tot verwarring en fouten. Ook het toevoegen van een extra witregel boven de stam hielp niet. Een respondent vulde bijvoorbeeld Weten_Vriend “veel” in en later bleek dat hij de vraag had opgevat of hij veel vrienden had. In overleg met WODC is daarom met ingang van 15 december de interpunctie van de vraag aangepast zodat duidelijker is dat de items horen bij een vraagstam bovenaan de pagina (zie Figuur 5). Bij de vervolgtesten bleek dit goed te werken.
- Bij Weten_uitgaan maken vier (jonge) respondenten een opmerking over het feit dat zij nooit uitgaan. Zo zegt een jongen (11 jaar): “Ik ga nooit uit” en wil de vraag leeg laten. “Ik ga nooit uit, wat bedoelen ze dan, dat je naar een restaurant gaat ofzo?” Hij legt uit dat hij dit thuis bij zijn ouders zou vragen of anders zou overslaan “dat jullie weten dat ik die niet begreep”.

Figuur 5 Stamfix weergave eerste versie (links) een aangepaste versie (rechts)

2.7.2 Aanbevelingen

- Overweeg of PraatSchoolWrk t/m Praatvriend eventueel weggelaten kan worden? Mogelijk kan op basis van het blok Weten_Group ook een goede indicatie gekregen worden van de relatie met de ouders? Dit lijkt een goede kans om vragen te verwijderen die wat minder lekker lopen en de vragenlijst korter te maken. Als dat niet gewenst is:
- Voeg ‘niet van toepassing ik kom (bijna) nooit laat thuis’ / ‘niet van toepassing mijn vrienden komen (bijna) nooit bij mij thuis’ toe bij de vragen over laat thuiskomen en praatvriend. Dit voorkomt twijfel en irritatie bij de respondent en meetfouten, doordat zeer hypothetisch wordt ingevuld. Een alternatief is het toevoegen van een toelichting waarin wordt aangegeven dat in het geval iets niet van toepassing is, de antwoordoptie ‘nooit’ gekozen moet worden. Deze oplossing heeft echter niet de voorkeur omdat daarmee het scherm weer veel voller wordt.
- Zet een routing van 18- op de vraag naar straf.
- Overweeg in ieder geval de wat kunstmatige vraag PraatVrijTyd weg te laten.
- Behoud het nieuwe stamfix format waarbij duidelijker is dat de items horen bij een vraagstam bovenaan de pagina. Bespreek dit resultaat ook met andere vragenlijstontwikkelaars en screen andere CBS-vragenlijsten op dit type matrixvragen (waarbij het item eruit ziet als een zelfstandige vraag, beginnend met een vraagterm zoals wie, wat, hoe etc. en een hoofdletter). Kijk of dit ook bij andere vragenlijsten aangepast kan worden.
- Bij Weten_uitgaan n.v.t. toevoegen is niet wenselijk omdat hiermee de flow van de matrix wordt verstoord. Mogelijke oplossingen zijn een formulering te ontwikkelen waardoor dit breder geïnterpreteerd kan worden of het gebruiken van een leeftijdsrouting.

2.7.3 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- De blokjes Praten en Weten zijn beiden behouden. Vanuit WODC is aangegeven dat vanuit theoretisch oogpunt allebei de blokken van belang zijn. Praten gaat over actieve ouderlijke interesse en weten over passieve kennis.
- Bij de vragen PraatAvond, PraatWatWie, PraatVriend zijn gespecificeerde niet van toepassing opties toegevoegd (bijv: niet van toepassing, ik ben 's avonds nooit tot laat weg). Er is bewust voor gekozen geen algemene niet van toepassing te gebruiken om het gebruik van deze optie zoveel mogelijk te beperken tot respondenten waarvoor deze vraag om die specifieke reden niet van toepassing is.
- Bij blok “Weten-Group” zijn geen n.v.t. opties toegevoegd uit angst dat dit te veel onbruikbare antwoorden zal opleveren. Wel wordt het item Weten_Uitgaan alleen gesteld aan respondenten ouder dan 12.
- De vraag PraatVrytijd is gewijzigd in “Hebben je ouders in de afgelopen maanden weleens gevraagd naar wat je doet in je vrije tijd?”.
- De vraag naar straf wordt alleen gesteld aan respondenten onder de 18.
- De nieuwe stamfix weergave is behouden (maar zonder de dubbele punt in de stam).

2.8 Blok Vrienden

2.8.1 Bevindingen

ContVriend: Hoe vaak ga je in het weekend om met je vrienden of vriendinnen, zonder dat daar volwassenen bij zijn?

- Diverse wat oudere respondenten benoemen spontaan bij het invullen of in het nagesprek dat deze vraag wat vreemd is aangezien ze zelf volwassen zijn en/of hun vrienden volwassen zijn. Een respondent (man 18 jaar) antwoordt hier bijvoorbeeld 'soms' en vertelt tijdens de nabespreking dat zijn vrienden allemaal rond de 18, 19, 20 zijn. Hij snapt dat zij als volwassenen worden gezien, maar ziet/benoemt dit zelf niet als volwassenen. Hij heeft ook oudere vrienden van 40, 50, 60 en 70; dit labelt hij eerder als volwassenen. Hij zegt daarna nog: “Want wat moet je zeggen als je zelf volwassen bent en je vrienden zijn ook ouder dan 18?”
- In overleg met het WODC is deze vraag tussentijds aangepast, zodat de bijzin “zonder dat daar volwassenen bijzijn” alleen getoond wordt voor respondenten tot 16 jaar. Aan respondenten van 16 jaar en ouder wordt dan gewoon de vraag gesteld: “Hoe vaak ga je in het weekend om met je vrienden?”

ContOnline: Hoe vaak heb je op een dag online contact met vrienden, vriendinnen, kennissen of andere leeftijdsgenoten?

- Online contact wordt wat wisselend geïnterpreteerd, bijvoorbeeld wel of niet meetellen dat je posts liket.
- Een respondent (jongen 11 jaar) blijkt in het nagesprek bij het beantwoorden van de vraag vooral gedacht te hebben aan contacten in de familieapp. Mogelijk komt dit door het woordje kennissen?
- Een respondent (man 23 jaar) merkt op dat dit heel erg verschilt tussen vrienden en dat hij het wat lastig vindt hierover te “middelen”.

VrGroep: Sommige jongeren hebben een groep vrienden met wie ze vrije tijd doorbrengen, samen dingen doen of rondhangen. Heb jij zo'n vriendengroep?

Deze vraag roept bij sommige respondenten wat twijfel op en lijkt ook in een of twee gevallen tot een fout negatief antwoord te leiden. Opmerkingen van respondenten:

- Wat is een vriendengroep, ook twee vriendinnen? Respondent (meisje, 11 jaar) kiest in dit geval nee.
- Een andere respondent (man, 18 jaar), zegt nee en licht in nagesprek toe: "Ik heb wel een vriendengroep. Maar als ik met hen ben dan doen we gewoon iets, we hangen niet rond. Naar de sportschool, of gamen, bij vrienden thuis of online".
- Wat telt als vrienden? Respondent (vrouw, 18 jaar) hangt veel rond met vrienden van haar broer en twijfelt of ze dat mee moet tellen.
- Een respondent kiest na twijfel voor ja en legt uit: ".. want ik heb wel een vriendengroep maar niet echt een grote vriendengroep, maar 3 jongens. Dus is er wel, maar niet zo groot. De rest zijn wel mensen die ik ken maar niet mee om ga zeg maar".

VrGroepFreq Hoe vaak ben je met je vriendengroep op plekken als een park, straat, winkelcentrum of buiten in de buurt?

- Een respondent (meisje 17 jaar) interpreteert deze vraag verkeerd als "afspreken" in plaats van "rondhangen".

Crimi_Intro

Een respondent (jongen 11 jaar) reageert na dit introductiescherm zonder vraag wat verrast dat hij direct naar het volgende scherm gaat. Hij had vermoedelijk een vraag verwacht. Alleen een introscherm is andere flow dan vraag/antwoord en volgende klikken. Hij lijkt dan ook per ongeluk gelijk een antwoordoptie te kiezen "geen een" bij de volgende vraag, die optie staat op precies zelfde hoogte als "volgende" op het vorige scherm.

CrimVriend_Group Heb je vrienden of vriendinnen die in de afgelopen 12 maanden weleens:

CrimVriend_Verniel Iets op straat hebben vernield?

CrimVriend_Stelen Iets uit een winkel hebben meegenomen zonder te betalen?

CrimVriend_Inbraak Ergens hebben ingebroken omdat ze iets wilden stelen?

CrimVriend_Geweld Iemand expres hebben geslagen of geschopt waardoor die persoon gewond is geraakt?

CrimVriend_Bedreig Iemand via internet of social media hebben bedreigd?

CrimVriend_Politie Met de politie in aanraking zijn geweest omdat zij werden verdacht van iets strafbaars?

- Een respondent vroeg zich bij deze vragen af of het ging om crimineel gedrag door vrienden waar hijzelf bij aanwezig moest zijn geweest. Het leek erop dat hij dit dacht door de direct voorafgaande vraag over de vriendengroep. In overleg met WODC is besloten de vraag naar online contact iets te verplaatsen, zodat deze context hopelijk verdwenen of in ieder geval minder is. Deze nieuwe volgorde lijkt goed te werken bij de volgende tests.
- Ook hier vragen respondenten zich soms af wat tot vrienden gerekend moet worden. Enkele respondenten vragen zich dit hardop af. In een van deze gevallen blijkt uit het nagesprek dat een respondent niet aan haar vrienden heeft gedacht maar aan mensen die ze wel kent maar waar ze nooit bevriend mee zou mogen zijn van haar moeder. Een andere respondent vult eerst in dat sommigen weleens iets doen, scrollt dan heen en

- weer en wijzigt in geen één, zegt dan “oh vrienden, ik dacht aan kinderen uit mijn klas”. Als dit vaker verkeerd gaat leidt dit tot overrapportage bij slechte lezers.
- Ook bij deze vraag werd bij de eerste respondenten de stamfix presentatie niet begrepen. Dit is aangepast en werkte daarna goed.
  - Een respondent merkt op dat hij niet precies weet wat zijn vrienden allemaal doen. Kiest echter niet voor weet niet.

2.8.2 Aanbevelingen

- ContVriend tussentijdse aanpassing behouden waardoor de bijzin “zonder dat daar volwassenen bijzijn” alleen getoond wordt voor respondenten van 15 jaar en jonger.
- ContOnline
  - korter maken om kans op misinterpretatie te verkleinen: “Hoe vaak heb je op een dag online contact met vrienden of andere leeftijdsgenoten?”
  - Behoud de nieuwe plek van deze vraag (voor Crimi_intro)
- CrimVriend_Group
  - Overweeg ipv afgelopen 12 maanden vrienden te onderstrepen. Twee termen onderstrepen wordt vermoedelijk te druk.
  - Behoud de nieuwe stamfix presentatie.

2.8.3 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- De nieuwe vraagvolgorde blijft (zoals tussentijds aangepast).
- De tussentijdse aangepaste routing op leeftijd van ‘zonder dat daar volwassenen bij zijn’ blijft.
- Bij VrGroepFreq is vraag gewijzigd in “Hoe vaak hang je met je vriendengroep rond ...”
- ContOnline volgens voorstel aangepast.
- In CrimVriend_Group blijft de referentieperiode onderstreept om respondenten daar extra op te attenderen.

2.9 Blok Criminaliteit

2.9.1 Bevindingen

Opbouw van ernst feiten kan leiden tot contexteffect /onderrapportage

Diverse respondenten lijken na een paar criminaliteitsitems een beetje in de flow "nee nooit" te zitten als de eerste items voor hen niet van toepassing zijn. Dit komt vermoedelijk omdat er deels een opbouw naar steeds zwaardere vergrijpen in de lijst zit. Deze context kan leiden tot onderrapportage door misinterpretatie en/of slechter lezen. Het is goed denkbaar dat op de items over expres slaan en schoppen vaker positief geantwoord zou worden als deze vooraan in de lijst zouden zijn in plaats van na items over zakenrollen en diefstal met geweld.

Meerkeuze niet altijd duidelijk

Enkele respondenten lijken te denken dat ze maar één antwoord mogen kiezen bij de vraag of iets in de afgelopen 12 maanden en/of langer dan 12 maanden geleden is gebeurd. Zij kiezen in dat geval gelukkig wel voor in de afgelopen 12 maanden. Zie Figuur 6 voor de presentatie van de vraag naar delinquent gedrag met het meerkeuze antwoord.

Interpretatie van hoe om te gaan met onschuldige feiten wisselt

Er zit verschil in hoe respondenten omgaan met relatief onschuldige zaken als eens een notitieblok meenemen van school (met medeweten van een docent), een geleende pen niet teruggeven, een broertje pijn doen bij een stoeipartij etc. Sommigen melden dit, anderen niet. Met name bij online criminaliteit wordt bij inloggen vaak iets relatiefs onschuldigs genoemd. Zie voorbeelden hieronder.

The image shows a mobile browser interface for a survey. The address bar shows 'prepenquete2.cbs.nl/mzj2c'. The page title is 'Leefsituatie Jongeren in Nederland'. The question text is: 'Heb je weleens expres iets beschadigd dat niet van jou was? Bijv. een auto bekrassen, een ruit ingooien of een bushokje vernielen.' Below the question, it says 'Je kunt meerdere antwoorden kiezen.' There are three radio button options: 'Ja, in de afgelopen 12 maanden', 'Ja, langer geleden', and 'Nee, nooit'. At the bottom, there are two buttons: 'Vorige' and 'Volgende'.

Figuur 6 Voorbeeld van vraag naar delinquent gedrag met meerkeuze antwoord

Hieronder staat een overzicht van alle feiten die de respondenten over de afgelopen 12 maanden hebben gerapporteerd. Van deze 14 feiten zijn er zes waarbij twijfelachtig is of deze gerapporteerd zouden moeten worden, deze zijn cursief weergegeven.

R1: Vernielen – ruit kapot geslagen

R16: Beklad – graffiti op muren

R17: *Van school/werkplek gestolen – pen van jongen uit de klas geleend en niet teruggeven*

R4: Expres geslagen of geschopt zonder te verwonden – in een relatie

R9: *Expres geslagen of geschopt zonder te verwonden – met kickboxen en op school*

R20: Expres geslagen of geschopt zonder te verwonden – slaat wel terug als anderen hem lastigvallen (gaf in eerste instantie nee nooit als antwoord maar past dat aan in nagesprek naar ja langer geleden & ja in de afgelopen 12 maanden)

R10: *Expres geslagen of geschopt met verwonden – met kickboxen*

R1: DDoS

R1: Online in game dingen stelen

R1: Bedreigen via sms, e-mail of social media

R1: *Ingelogd op een computer, telefoon, tablet of account van iemand anders zonder dat die dit wist – met gamen en om te plagen bij vrienden wifi eruit, in mail van vrienden*

R5: *Ingelogd op een computer, telefoon, tablet of account van iemand anders zonder dat die dit wist – zonder kwade bedoelingen bij vriendin waarvan R de inloggegevens heeft*

R1: *Bankrekening of pincode laten gebruiken voor geld – pinpas/telefoon uitlenen om te betalen (niet voor geld)*

R16: Met te veel alcohol op achter het stuur

Wie vragen (\$5: De laatste keer dat je dit deed, deed \$6: Deed) je dat toen:

- Wordt verschillend geïnterpreteerd: sommigen rekenen aanwezig zijn van bekenden mee, andere alleen als die ook meedoen. Ook vraagt iemand zich af of online samen zijn ook meegeteld moet worden.

De vraagteksten van een aantal vragen (namelijk **Pakket, InlogWijzig, BankRekFraude, VerkFraude en AankFraude**) zijn tijdens de test aangepast om de essentie van de vraag meer vooraan in de vraagtekst te plaatsen i.p.v. achteraan en/of de tekst makkelijker te maken.

BedreigBang GeweldGnVerw en GeweldVerw

- Een respondent twijfelt of hij hier ook een incident moet noemen waarbij hij zichzelf heeft verdedigd. Dit kan leiden tot onderrapportage.
- Respondent die opleiding voor beveiliging doet vermoedt dat hij dit bij zijn toekomstige werk wel vaker zal meemaken. Desgevraagd geeft hij aan dat hij dat dan wel zou rapporteren in de vragenlijst.
- Drie respondenten rapporteren hier verwondingen toegebracht bij sporten (kickboxen en voetballen). Bij het voetballen was dit niet expres bij het kickboxen wel.

Pakket Heb je weleens in ruil voor geld een pakketje voor vrienden, kennissen of onbekenden bezorgd?

- Hier is expliciet op doorgevraagd of mensen hier ook ja zouden zeggen als ze voor een bekende een onschuldig pakje zouden bezorgen. Sommigen zeggen dat zij dit hier ook zouden rapporteren. Bij het spontaan invullen van de vragenlijst is dit echter niet gebeurd. Tijdens de tests is de formulering aangepast (met in ruil voor geld vooraan in de zin i.p.v. achteraan). Dit lijkt duidelijk, maar dit is niet systematisch nagevraagd.

Slachtofferschap als ouderschap melden

Een enkele keer twijfelt een respondent of slachtofferschap bij ouderschap gerapporteerd moet worden en één keer gaat dit ook daadwerkelijk mis. Een respondent zegt ja op de vraag “Heb je weleens seks gehad met iemand die dat niet wilde?” en in het nagesprek blijkt dat zij toen zelf het slachtoffer was. Hier speelt vermoedelijk een vorm van associatie.

Drugsgebruik i.p.v. drugsverkoop melden

Vergelijkbaar met het slachtofferschap twijfelen sommige respondenten bij de vragen over drugsverkoop of ze hier het kopen / gebruiken van drugs moeten melden.

DDOS, VerkFraude, AankFraude, Sexting, Identiteit, BankRekFraude, Phishing lange en deels vrij moeilijke teksten

2.9.2 Aanbevelingen

- Kijk nog eens goed naar volgorde van blokken en items. Kan volgorde van delicten op een manier die minder ongewenste contexteffecten zal geven? Is het beter om eerst slachtofferschap te vragen om overrapportage van daderschap door slachtoffers te voorkomen? Of om drugsgebruik te vragen voor drugsverkoop (komt immers vaker voor dan drugs verkopen)?
- Behoud de tussentijdse wijzigingen in de vraagteksten.
- Als goed meten van gepleegde delicten van langer dan 12 maanden geleden heel belangrijk is, moeten dit weer aparte vragen worden. Het grote nadeel hiervan is wel dat dan de vragenlijst heel veel langer wordt. Gebruikers van de data dienen wel te weten dat delicten van langer dan 12 maanden geleden nu anders gemeten worden en wel op een manier die vermoedelijk tot een lagere rapportage zal leiden. Eventueel de toelichting “Je kunt meerdere antwoorden kiezen” groter maken en/of ook vet.
- Beklad: alternatief voor beklad zoeken, woord graffiti eventueel gebruiken, trams/metro als voorbeelden weglaten omdat deze in een groot deel van Nederland niet voorkomen.
- WapenBeschermt vs. WapenGebruik: beschermen vs. verdedigen Wordt hetzelfde bedoeld? Dan zou het beter zijn om consequent te zijn in de woordkeuze.
- Bij inloggen kijken of duidelijker gemaakt kan worden dat het gaat om ongewenst inloggen.

2.9.3 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- Na uitvoerig afwegen van alternatieve volgordes van blokken en items is er toch voor gekozen de volgorde van de geteste vragenlijst te handhaven. Deze sluit het meest aan bij eerdere MZJ's en alle volgordes hebben voor- en nadelen. Een extra reden om het slachtofferstuk op het eind te vragen is dat dit het blokje is met het grootste risico op het oprakelen van nare herinneringen. Als dit later in de vragenlijst is (zoals bij de geteste volgorde) is de respondent dichterbij de afsluiting waar ook informatie over de hulp getoond wordt.
- Bij de vragen over drugsverkoop wordt verkoop onderstreept.
- Tussentijdse wijzigingen in vraagteksten behouden. Ook vraag naar online voordoen als iemand anders nog wat korter gemaakt.
- De antwoordopties bij de ‘met wie’ vragen zijn gewijzigd in ‘samen met ’ i.p.v. ‘met’.
- Instructie over dat meerdere antwoorden gekozen mogen worden niet groter of vet gemaakt om beeld niet te onrustig te maken.
- Bij de vragen naar expres slaan en schoppen is de instructie toegevoegd dat slaan of schoppen tijdens vechtsport niet meetellen.
- De vraag Wapenbeschermt korter gemaakt “Heb je weleens een wapen bij je om jezelf te beschermen?”
- Beproven dat verschil tussen beschermen en verdedigen relevant is en behouden blijft.

- Vragen over bekladden niet aangepast omdat ook niet direct een betere formulering gevonden kon worden.

2.10 Tussenscherm met motiverende boodschap

2.10.1 Bevindingen

- Tijdens de test bleek dat de tekst beginnen met ‘Fijn!’ een beetje raar kon overkomen als iemand direct daarvoor een delict rapporteert. Daarom is dat woordje tussentijds verplaatst. De tekst werd daarmee: “Je hebt al meer dan de helft van de vragen beantwoord. Fijn! Maak de vragenlijst helemaal af om te zien of je een prijs gewonnen hebt.”

Desgevraagd zijn de meeste respondenten positief over dit scherm. “Ja ik vond het wel fijn, dan kan je zien dat je over de helft bent. Dat je er bijna bent” ; “Ik vond het prettig. Daardoor weet ik hoe ver ik ben en kon ik een tijdinschatting maken”. Één respondent geeft aan dat de boodschap eigenlijk slecht nieuws is “zit je nu pas op de helft dacht ik. Misschien slim om belangrijkste dingen dan al gevraagd te hebben voor als mensen dan afhaken.”.

2.10.2 Aanbevelingen

- Handhaaf het motiverende scherm, bij voorkeur in de vorm van een klein experiment waarbij ook kwantitatief gekeken kan worden naar effecten. Kijk of er nog een visualisatie kan worden toegevoegd om de boodschap meer te accentueren.

2.10.3 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- Bij een klein (random) deel van de steekproef wordt het scherm niet getoond.⁶
- Er is gekeken naar visualisaties maar geen ontwerp overtuigde. Daarom is er geen visualisatie toegevoegd.

⁶ Bij het veldwerk is geëxperimenteerd met opname van het tussenscherm. Uit analyses van dit experiment blijkt het tussenscherm geen effect te hebben op afbreuk. Alle afbrekers (5% van degenen die inloggen) breken al af voordat het tussenscherm getoond wordt (Kompier et al., 2023)

2.11 Blok Antisociale Attituden en Online Disinhibitie

2.11.1 Bevindingen

Antisociale attituden

Een respondent vraagt bij het item “Wat vind je ervan als iemand iets vernielt dat niet van hem of haar is” of dit dan expres is of niet. Dit is vermoedelijk omdat bij eerdere items wel expliciet expres wordt vermeld.

Online Disinhibitie

Het blokje Online Disinhibitie riep veel verwarring en commentaar op bij de respondenten. “Bedoelen ze: wat je er van vindt, of doe je het zelf?”, “Verschil tussen hoe voel ik me erbij als ik het zou doen, of heb ik het al eens gedaan en hoe voelde ik me daarbij?”. Een andere respondent zegt bij dit blok: “Ik zou ook altijd minder van die eh.. die moeilijke vragen stellen. Bijvoorbeeld 'Helemaal eens', 'Helemaal oneens'.. zo'n woorden is eigenlijk meer voor mensen die bij de belastingdienst of grote bedrijven werken. Die dat meer kunnen. Maar jongeren houden meer van 'Goed', 'Fout' of 'Klopt dat' of 'Klopt dat niet’”. Ook een eyetrackopname bevestigt dat deze vragen niet lekker lopen. Een respondent leest voor het beantwoorden tot twee keer toe opnieuw de stam van de vraag. Wanneer respondenten om een toelichting op hun antwoord gevraagd wordt in het nagesprek, kunnen ze hun antwoorden doorgaans niet goed uitleggen.

The screenshot shows a survey question titled "Leefsituatie Jongeren in Nederland". The question asks: "De volgende uitspraken gaan over hoe jij je online voelt en de dingen die jij online doet. In hoeverre ben je het eens of oneens met deze uitspraken?". Below the question is a table with five columns representing response options: "Helemaal eens", "Beetje eens", "Niet eens, niet oneens", "Beetje oneens", and "Helemaal oneens". There are three rows of statements, each with a radio button for each response option. The first row is "Online doe ik eerder dingen die niet mogen, omdat het anoniem kan." The second row is "Online doe ik eerder dingen die niet mogen, omdat je toch niet gestraft wordt." The third row is "Er zijn online geen regels zodat je kunt doen wat je wilt." At the bottom of the table are two buttons: "Vorige" and "Volgende".

	Helemaal eens	Beetje eens	Niet eens, niet oneens	Beetje oneens	Helemaal oneens
Online doe ik eerder dingen die niet mogen, omdat het anoniem kan.	☐	☐	☐	☐	☐
Online doe ik eerder dingen die niet mogen, omdat je toch niet gestraft wordt.	☐	☐	☐	☐	☐
Er zijn online geen regels zodat je kunt doen wat je wilt.	☐	☐	☐	☐	☐

Figuur 7 Blokje Online Disinhibitie

2.11.2 Aanbevelingen

- Voeg ‘expres’ toe bij het item over vernielen.
- Laat het blok Online Disinhibitie vervallen. Dit roept veel vragen op en kan zeker aan het eind van de vragenlijst demotiverend werken.

2.11.3 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- Woordje ‘expres’ toegevoegd.
- Blok Online Disinhibitie laten vervallen. Voor de volgende MZJ zal hier iets nieuws voor moeten worden ontwikkeld.

2.12 Blok Psychosociaal Functioneren

2.12.1 Bevindingen

- Op zich gaat dit blok wel goed, maar zo op het einde van de vragenlijst zijn dit wel minder motiverende vragen. Enkele respondenten merken op dat ze soortgelijke vragen al vaker hebben ingevuld voor de GGD.
- Het item SDQ1_Vecht “Ik vecht vaak. Ik kan anderen laten doen wat ik wil”. Roept veel commentaar op. “Wat is vaak?”. “Dit zijn toch twee verschillende dingen”. “Gaat het om vechten fysiek, daar denk ik bij het eerste stuk aan, of vechten voor mijn rechten dat is het tweede deel”.
- SDQ2_Steel het woordje “wegnemen” is voor een aantal respondenten onduidelijk “Is dat stelen?”.
- ControlJong Kun je aangeven in hoeverre je het eens of oneens bent met deze uitspraken? De vijfpuntschaal met antwoordopties variërend van “bijna nooit waar” tot “bijna altijd waar” loopt niet lekker. De vraag past niet bij de antwoordopties.
- ControlOud is een lang en taai blok, zo op het einde van de vragenlijst. Bovendien leiden onduidelijke begrippen ‘ongepast’ en ‘discipline’ tot twijfel en zelfs foute antwoorden (door verkeerde interpretatie van het onbekende woord discipline).

2.12.2 Aanbevelingen

- Pas het item over vechten aan of laat dit weg.
- Zorg dat vraag en antwoordopties aansluiten bij ControlJong. Overweeg om van de vijfpuntschaal een driepuntschaal te maken zoals bij SQDGroup (vanwege consistentie en snelheid).
- Laat bij ControlOud items met de onduidelijke termen ‘ongepast’ en ‘discipline’ weg of pas deze aan. Overweeg ook hier vraagformulering en driepuntsschaal van SQDGroup te gebruiken.

2.12.3 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- Items in SQD blok kunnen in verband met vergelijkbaarheid met eerdere metingen niet worden aangepast. Ditzelfde geldt voor het aanpassen van de vijfpuntschalen bij ControlJong en ControlOud naar driepuntschalen.
- Vraagstelling ControlJong kan wel worden aangepast om deze meer te laten aansluiten op de voorgaande vragen en de antwoordopties. Deze wordt “Kan je voor elke uitspraak hieronder aangeven in hoeverre dit bij jou past”.
- Blok ControlOud korter gemaakt door de twee items over zelfdiscipline en het item Onnadenk te schrappen. Item Ongepast aangepast in “Ik zeg weleens dingen die je eigenlijk niet mag zeggen.”

2.13 Blok Slachtofferschap

2.13.1 Bevindingen

- Bij de intro van Slachtofferschap staat het woord delicten. De respondenten hadden hier geen spontaan commentaar op, maar dit lijkt toch wel een onnodig moeilijk woord.
- Een respondent interpreteerde de vraag “heeft iemand weleens iets van je proberen te stelen” zodanig dat een feitelijke diefstal hier niet gemeld zou moeten worden. Tijdens de test is dit aangepast naar “gestolen of proberen te stelen”.
- Tussen de twee vragen over Bedreigen zit een nieuwe pagina, zodat de verschillen tussen deze twee vragen niet in een keer te zien zijn.
- De vraagtekst bij Opgelicht is vrij lang en moeilijk te lezen.

2.13.2 Aanbevelingen

- Verwijder woord delicten.
- Behoud tussentijdse aanpassing tekst over diefstal.
- Zet beide vragen over bedreigen op één pagina zodat verschillen sneller duidelijk zijn.
- Kijk of de vraag naar Opgelicht eenvoudiger kan

2.13.3 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- Woord delicten verwijderd
- Aanpassing vraagtekst over diefstal behouden.
- Beide vragen over bedreigen op één pagina.
- Diverse alternatieve formuleringen voor Opgelicht besproken maar geen betere variant gevonden.

2.14 Blok Alcohol en Drugs

2.14.1 Bevindingen

- Voor jonge kinderen komen vragen over drugs wat vreemd over
- Bij het rapporteren van alcohol heeft een respondent niet aan shotjes gedacht. Vermoedelijk omdat de vraagstelling vraagt naar glazen.

2.14.2 Aanbevelingen

- Overweeg een leeftijdsrouting op de drugsvragen om minder verbazing/irritatie op te wekken bij de hele jonge respondenten en hun ouders.
- Overweeg of de alcohol vraag moet worden aangepast om expliciet shotjes te benoemen.

Beslissingen voor ontwerp MZJ

- Drugsvraag wordt niet aan jonger dan 13 gesteld.
- Alcoholvraag niet aangepast gezien vergelijkbaarheid met eerder/ander onderzoek.

2.15 Blok Problemen

2.15.1 Bevindingen

Het wisselt nogal hoe respondenten deze vraag interpreteren. Een respondent (jongen, 11 jaar) meldt problemen met internetten en licht later toe dat het ging om technische problemen met de Wifi. Ook lijkt de term 'internetten' wat ouderwets. Wat is hier precies bedoeld?

2.15.2 Aanbevelingen

Kijk of de vraagstelling duidelijker kan. Overweeg ook problemen met social media en/of teveel gamen te benoemen.

2.15.3 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- Vraagstelling aangepast naar "Had je in de afgelopen 6 maanden weleens last van de volgende problemen?"
- Problemen met internetten vervangen door "problemen met te veel gamen en/of te veel online zijn".

2.16 Blok Plezier in School of Werk

2.16.1 Bevindingen

SpijbelUur Hoeveel uren heb je gemiddeld per week gespijbeld?

Is een lastige vraag om te beantwoorden. Proefrespondenten leken vooral hele dagen te spijbelen, maar dat zal niet voor iedereen gelden. Bij een respondent leidde dit tot grote overrapportage. Zij rapporteerde gemiddeld 5 uur per week, maar het bleek te gaan om 5 dagen per jaar.

Ik heb een leuke baan.

Een respondent merkt op dat hij bij zijn ouders in de zaak werkt en dat niet als baan ziet, dit kan ook voor zelfstandigen gelden.

2.16.2 Aanbevelingen

- Kijk of de vraag naar frequentie van spijbelen eenvoudiger kan. Bijvoorbeeld '(bijna) elke dag/(bijna) elke week/(bijna) elke maand/minder vaak.
- Wijzig baan in werk.

2.16.3 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- De selectie vraag naar spijbelen is aangepast zodat de antwoordopties nu nee/ja soms/ja vaak zijn. Alleen bij Ja vaak komt de vervolgvraag naar hoeveel uren gemiddeld wordt gespijbeld.
- Baan is gewijzigd in werk.

2.17 Overige zaken

2.17.1 Bevindingen

- Foutmeldingen zijn standaard in de u-vorm. Dat is niet consistent met de rest van het taalgebruik dat in de je-vorm is.
- Bij invullen op de eigen telefoon worden respondenten gestoord door appjes die binnenkomen. Dat zal bij invullen op PC minder storend zijn en kan leiden tot langere invulduur en meer afbreuk op telefoons.

2.17.2 Aanbevelingen

- Pas de foutmeldingen aan naar “je”.
- Voeg een open opmerkingen veld toe op het einde van de vragenlijst.

2.17.3 Beslissingen voor ontwerp MZJ

- Technisch is het heel lastig om de standaard foutmelding in de u-vorm aan te passen naar de je-vorm. Dit is daarom niet gebeurd.
- Er is een open opmerkingen veld op het einde toegevoegd waarin respondenten opmerkingen over de vragenlijst of een toelichting op hun antwoorden kwijt kunnen.

3. Evaluatie testtraject

Het testtraject heeft veel waardevolle informatie en verbeterpunten opgeleverd. Door de intensieve betrokkenheid van zowel de collega's van Vragenlijstontwikkeling en Vragenlijstbouw als de onderzoekers van het WODC, was het mogelijk tussentijds en na afloop snel tot verbeteringen van de vragenlijst te komen. Alle betrokken partijen hebben dit als zeer waardevol ervaren. Een bijeenkomst waarbij de onderzoekers en vragenlijstontwikkelaars meekijken naar interviewfragmenten is zeker voor herhaling vatbaar voor volgende testprojecten. Ook de mogelijkheid om tussentijds zaken aan te passen en deze te testen was zeer waardevol en voor herhaling vatbaar.

Het tijdens een test met kinderen de begeleidende ouder een andere test laten doen werkte ook heel goed. Dit was allicht een extra motivatie voor ouders om mee te doen en zorgde ervoor dat we met de kinderen alleen konden testen.

Een belangrijk verbeterpunt voor een volgend testtraject is het werven van proefpersonen onder de 16. Dit bleek heel veel moeilijker dan voorzien. Alle kinderen onder de 16 die zich spontaan aanmeldden voor de test op basis van de flyer haakten af toen bleek dat toestemming van de ouders geregeld moest worden. Direct werven via de ouders werkte wel, maar slechts voor proefpersonen onder de 13 jaar. Ook het werven via instanties zoals Halt en de politie via email viel tegen. Het advies is om bij volgende projecten persoonlijk contact te zoeken met contactpersonen. Persoonlijk contact met contactpersonen op scholen leverde namelijk de meeste proefpersonen op.

4. Referenties

Beerthuisen, M., Schouten, J. G., Rokven, J., Weijters, G., & Van der Laan, A. (2018). Verschillen in steekproeven verkregen via offline en online afnamemodi binnen de context van zelfrapportageonderzoek naar jeugddelinquentie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 60(3), 352-364.

Europese Commissie (2018) [Praktijkcode voor Europese Statistieken](#).

Giesen, D., Meertens, V., Vis-Visschers, R. & Beukenhorst, D. (2010). [Vragenlijstontwikkeling. Methodenreeks CBS](#).

Kompier, M., Creemers, M. & Goris, G. (2023). Experiment Feedbackscherm MZJ. Heerlen: CBS Interne memo t.a.v. Elianne Derksen d.d. 25 juli 2023.

Van der Laan, A. M., Beerthuisen, M. G. C. J., & Boot, N. (2021). [Monitor Jeugdcriminaliteit 2020. Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit in de eerste twee decennia van deze eeuw](#). Den Haag: WODC/CBS.

5. Bijlage 1 Testprotocol

5.1 Vooraf

- Afspraak bevestigd per mail
- Bekend wat voorkeursdevice van R is
- Bij deelnemers jonger dan 16 jaar:
  - toestemming ouders verkregen via (foto van) getekend toestemmingsformulier
  - check of er een begeleidende ouder verwacht is en of deze ofwel ergens moet wachten/gevraagd wordt later terug te komen ofwel zelf de SF vragenlijst test in een andere ruimte. Als ouder moet wachten: reservering in 1BM1 aanpassen (staat nu grotendeels voor de hele dag geblokt, maar als op de dag zelf niet wordt ingecheckt vervalt reservering).
- Per SMS of mail dag van te voren herinnering aan afspraak. Indien nodig: herinner ook aan toestemming van ouders.
- Bezoeker aangemeld bij receptie.
- Techniek klaar voor opnames (zie document testopstelling MZJ)
- Op tafel: snoep, fruit, limonade, relatiegeschenken, boekjes CBS
- Testmapje met :
  - Formulier voor informed consent (in tweevoud, een om mee te geven met R)
  - Envelop met gepersonaliseerde aanschrijfbrief (naam, adres en inlogcodes) en de folder
  - Voor O en I een kopie van inlogcode die R gaat gebruiken.
  - Voor O, I en R een print met zoom ID en passcode.
- VVV Cadeaukaart
- Testprotocol

5.2 Interview

5.2.1 Introductie (circa 10 minuten):

- Interviewer haalt respondent op bij de balie.
- Indien begeleidende ouder; deze ofwel SF vragenlijst laten testen/vragen later terug te komen of laten wachten bij receptie.
- Het interview kan bij deelnemers tot 16 jaar niet doorgaan zonder toestemming van de ouders.
- Ga naar het Userlab. De observant is daar al en stelt zich voor. Observant regelt drinken en vertrekt daarna naar observatieruimte (1B22).
- Neem de tijd om even kennis te maken, vraag (afhankelijk van voorkennis/leeftijd) in welke klas R zit, naar werk etc. Doel is om R een beetje op het gemak te stellen, maar ook om wat meer achtergrond info van R te hebben om antwoorden op vragenlijst beter te kunnen duiden.
- Leg kort de bedoeling van het interview uit: (Gebruik je eigen woorden, als de essentie maar overkomt.) Bijv: “Het CBS stuurt veel vragenlijsten uit. Voordat de onderzoekers die uitsturen naar duizenden mensen, vragen ze ons om die vragenlijst te testen of alles duidelijk is en of er misschien vragen zijn die niet goed lopen of die vervelend zijn. Wij kunnen dat niet zo goed beoordelen, omdat wij er niet meer fris tegenover staan. Daarom vragen we mensen zoals jij om de vragenlijst uit te proberen.
- We willen je straks de brief laten lezen zoals we die willen gaan uitsturen en dan vragen de vragenlijst die we nu testen in te vullen. We zullen daarna nog wat vragen stellen over hoe dat gegaan is en wat je er van vond. Als er bij de vragenlijst dingen zijn die je niet duidelijk of vervelend vindt laat dat alsjeblieft weten. Dat zijn dan vast ook zaken waar anderen last van kunnen hebben. Er zijn geen goede of foute antwoorden, we willen alleen graag weten hoe jij de vragen beantwoordt en wat jij er van vindt. Alle opmerkingen zijn voor ons waardevol en hiermee kunnen we de vragenlijst verder aanpassen.
- De hele test duurt een uur. Als je tussendoor even wilt pauzeren of naar de wc wilt ofzo dan kan dat natuurlijk. En als je om wat voor reden dan ook tussentijds wilt stoppen dan kan dat altijd.
- Alles wat je hier zegt wordt vertrouwelijk behandeld, daar zijn wij als CBS medewerkers ook wettelijk toe verplicht. Het is voor deze test fijn als je de vragenlijst zoveel mogelijk invult zoals je dat normaal gesproken zou doen. Maar als er in de vragenlijst of in straks in het nagesprek vragen zijn die je liever niet wil beantwoorden geef dat dan alsjeblieft aan.”
- Geef R het informatie en toestemmingsformulier. Leg uit dat we een opname willen maken en dat we daar zorgvuldig mee omgaan. Bespreek de belangrijkste punten van het informatie en toestemmingsformulier: opnames worden alleen bekeken door onderzoekers van het CBS en misschien door de betrokken onderzoekers van WODC en maximaal een half jaar bewaard. Deelname aan deze test is vrijwillig. Als je straks toch van mening verandert kun je dat aangeven, tijdens of na afloop van de test. We vragen je zelf ook geen opnames of informatie uit deze test te delen met anderen, zoals bijvoorbeeld op social media.
- Check of R nog vragen heeft over het informatie en toestemmingsformulier. Laat een exemplaar invullen en tekenen en geef het andere ter informatie mee met R. R kan eventueel ook pas na afloop beslissen of we R nog een keer mogen benaderen.

- Indien akkoord opname: start opname van Zoom en dictafoon. Indien video opname niet akkoord is vraag of audio opname en opname van het scherm wel kan en geluid. Indien dat ook niet kan toch maar testen maar heel goed aantekeningen maken!

5.2.2 Brief (circa 5 minuten)

- Stel je nu even voor dat jij helemaal nog nooit iets hebt gehoord over dit onderzoek.
- Stel deze envelop zou bij jullie bezorgd worden, wat zou daar mee gebeuren?
- Wil je deze brief eens bekijken zoals je dat thuis zou doen als je de envelop zou open maken.
- Observeer wat R bekijkt (achterkant brief? folder) spontane reacties.
- Wat zou je thuis nu doen? Waarom?
- Stel dat je mee zou willen doen met dit onderzoek, wat zou je dan doen?
- Waar zou je dan zijn en zouden daar ook anderen bij zijn? Zo ja wie?
- Waar zou je thuis gaan zitten (bank, stoel, aan tafel)? Laat R zitten of liggen zoals hij/zij dat thuis zou doen (mits opname nog mogelijk blijft).
- Het CBS belt soms ook mensen op voor een telefonisch interview en soms komen er ook interviewers bij mensen thuis. Hoe zou je dat vinden? Hoe zou jij het liefste meedoen aan een onderzoek? Via web, papier, telefonisch of met een persoonlijk interview?
- Leg uit dat verloting van iPad en bonnen voor deze test niet geldt. Dat is voor straks als vragenlijst echt wordt uitgestuurd.

5.2.3 Inloggen (circa 5 minuten)

- NB: mocht testserver niet werken dan laten inloggen in <https://klanttoegang.cbs.nl>
- Als online testen helemaal niet mogelijk is dan [screenshots](#) (in map testprotocol) gebruiken
- Laat R inloggen (op voorkeurs device);
- Observeer hoe dit gaat.
- Time duur van inloggen.

5.2.4 Invullen (circa 20 minuten)

- Vraag R de vragenlijst zo in te vullen zoals hij / zij dat zou doen als ze de uitnodiging thuis hadden gehad maar om de vragenlijst nog niet te verzenden.
- Vraag R om als er vragen zijn die niet duidelijk zijn of vervelend zijn even kort een opmerking te maken. Herinner R daar een of twee keer aan tijdens het invullen indien nodig.
- I beoordeelt ter plekke of er direct wordt ingegaan op de opmerking van R of niet. Dingen die veel discussie met zich meebrengen parkeren
- O timet duur van invullen.

Observeer tijdens het invullen:

- Alle afwijkingen van ideale vraag-antwoord sequentie (leest vraag, kiest antwoord, gaat naar volgende vraag); daaronder valt ook wanneer iemand herhaaldelijk op een vakje moet tikken om iets te selecteren of heen en weer scrollt op het scherm.
- Verbale en non-verbale uitingen
- Noteer zaken waar je tijdens het nagesprek op terug wilt komen.
- Let op dat R de vragenlijst niet verzendt!
- Stop invullen bij de vraag “Je bent nu bijna aan het einde van de vragenlijst. We willen graag nog weten hoe je de vragen hebt beantwoord”.

5.2.5 Nagesprek (circa 20 minuten)

Bij begin nagesprek logt O in op de vragenlijst die R net heeft in gevuld en bladert helemaal terug in de vragenlijst.

- Wat vond je van de vragenlijst? Vraag eventueel door: waren er zaken die je vervelend of raar of moeilijk vond? Waren er zaken die je juist goed vond?
- Mis je vragen?
- Als je denkt aan dingen die jij weleens hebt gedaan die eigenlijk niet mogen van de wet, denk je dan dat deze vragenlijst zoals jij hem hebt ingevuld een goed beeld geeft? Waarom wel/niet?
- Als je denkt aan dingen die kinderen/jongeren van jouw leeftijd weleens doen die eigenlijk niet mogen van de wet, aan wat voor dingen denk je dan? Wat zijn dingen die jij weleens meemaakt of over hoort van leeftijdsgenoten?

Vraag of R de vragenlijst afsluit en stopt met schermdelen.

I logt nu in op de vragenlijst. Als het goed is staat de vragenlijst nu op het welkomstschermbij test op telefoon scherm kleiner maken tot telefoon weergave. I deelt nu in zoom de vragenlijst.

Welkomstschermbij; Wat vond je van dit eerste scherm?

Blader dan door de vragenlijst en bespreek zaken die bij het invullen opvielen. Bespreek in ieder geval ook

Bij PraatAvond [Als je 's avonds laat thuis komt, vertel je dan uit jezelf aan je (\$1: ouders \$2: vader \$3: moeder) wat je hebt gedaan?] en PraatWatwie [Als je 's avonds tot laat bent weggeweest, (\$1: willen je ouders \$2: wil je vader \$3: wil je moeder) dan dat je vertelt wat je hebt gedaan en met wie je samen was?

Ga je weleens laat zonder je ouders weg? Hoe vaak komt dat voor?

Indien niet of nauwelijks van toepassing: hoe tot antwoord gekomen?

PraatVriend (\$1: Praten \$2/\$3: Praat) je (\$1: ouders \$2: vader \$3: moeder) met je vrienden als ze bij jou thuis komen?

Komen er weleens vrienden bij jou thuis? Hoe vaak komt dat voor?

Indien niet of nauwelijks van toepassing: hoe tot antwoord gekomen?

ContVriend [Hoe vaak ga je in het weekend om met je vrienden of vriendinnen, zonder dat daar volwassenen bij zijn?

wat vond je van deze vraag? (checken of 'volwassen' raar overkomt bij oudere respondenten, voor de vergelijking dit maar aan iedereen vragen).

Crimvriend groep [Heb je vrienden of vriendinnen die in de afgelopen 12 maanden weleens iets vernield etc]:

Als ze hier iets hebben geantwoord: hoe ben je tot dit antwoord gekomen?

[checken of antwoordoptie Sommigen duidelijk is?]

Allen: Hoe zou je dit invullen als het maar om 1 persoon gaat?

Blok Criminaliteit [De volgende vragen gaan (\$43: weer) over dingen die niet mogen, maar die wél gebeuren. (\$43: Deze keer willen we \$42: We willen) graag weten of jij zelf een van die dingen weleens hebt gedaan. Van expres iets beschadigen t/m bericht sturen via sms,- email of social media om iemand te bedreigen / expres verkeerde informatie geven aan instantie]

Als R de afgelopen 12 maanden een of meerdere delicten meldt, vraag dan van een of meerdere daarvan (afhankelijk van wat de tijd toelaat) of ze daar meer over kunnen vertellen om te kijken of dit correct is beantwoord.

Als ze ergens aangeven dat ze dat samen met anderen hebben gedaan: vraag toelichting hierop. Wat verstaan ze onder 'samen met' (actief meedoen, aanwezig zijn, aanmoedigen..?)

Indien ja op bedreigingBangHoe [Hoe heb je deze persoon toen bedreigd?]

Indien deze vraag beantwoord is: Hoe tot antwoord gekomen?

Check indien nodig: is verschil offline/online duidelijk? Alternatief; a) Online / via internet b) Op een andere manier c) Beide. Wat vindt R van alternatief?

Pakket [Heb je weleens een pakketje voor vrienden, kennissen of onbekenden bezorgd in ruil voor geld?

Indien Ja: kun je hier wat meer over vertellen (checken of het geen fout-positief is)

Indien Nee: Wat denk je dat ze willen weten met deze vraag?

Bij VerkPartydruk_Hoe en VerkHarddrug_Hoe [Hoe vond de verkoop (\$32: in de afgelopen 12 maanden) (\$33: meestal) plaats?]

Hoe tot antwoord gekomen?

Check indien nodig: is verschil offline/online duidelijk? Alternatief; a) Online / via internet b) Op een andere manier c) Beide. Wat vindt R van alternatief?

Inlog [Heb je weleens ingelogd op een computer, telefoon, tablet of account van iemand anders zonder dat die dit wist? en Inlogwijzig [Heb je weleens ingelogd op een computer, telefoon, tablet of account van iemand anders en hier gegevens in veranderd of gewist zonder dat die dit wist?

Kun je wat meer vertellen over je antwoord? [check of vragen duidelijk zijn en of verschil tussen beide vragen duidelijk is]

VerkFraude en Aankfraude

indien R dit rapporteert hierop doorvragen om duidelijk te krijgen in hoeverre dit iets via internet betrof; anders vragen: "waaraan denk je bij online verkopen?" (check of online duidelijk is, dus aankopen/verkopen via internet);

Gehele blok Criminaliteit:

Zijn er incidenten geweest die waarbij verschillende zaken tegelijk gebeuren? Hoe gaat R daar mee om met invullen?

Tussenscherm ["Fijn! Je hebt al meer dan de helft van de vragen beantwoord.

Maak de vragenlijst helemaal af om te zien of je een prijs gewonnen hebt.] Indien van toepassing

Had je dit gezien? Wat vind je hiervan?

AntiSoc_Group [Soms doen mensen van je eigen leeftijd dingen die volgens de wet niet mogen. Wat vind je ervan als iemand van jouw leeftijd ...]

Kijk naar mate van variatie in antwoorden van R. Vraag hoe keuze gemaakt is.

(check in hoeverre de antwoordoptie hier duidelijk en onderscheidend zijn, zien ze 'nogal' fout als erger dan 'een beetje'fout?)

Spijbeluur (Hoeveel uren heb je gemiddeld per week gespield):

Hoe ben je hier tot je antwoord gekomen? (Vraag door op hoe vaak ze spijbelen en hoe zich dat vertaalt in uren. Is deze vraag goed te beantwoorden? Misschien lastig voor incidenteel of heel wisselend spijbelen?)

Fictieve situatie Als er nog tijd over is en R weinig delicten heeft gemeld: R stukje delicten laten invullen met fictieve situatie.

Vraag R terug te gaan naar de vraag Intro_Crim [De volgende vragen gaan (\$43: weer) over dingen die niet mogen, maar die wél gebeuren. (\$43: Deze keer willen we \$42: We willen) graag weten of jij zelf een van die dingen weleens hebt gedaan.']

Ken jij uit je eigen omgeving voorbeelden van dat iemand iets heeft gedaan wat eigenlijk niet mag? Wat was dat dan? Stel nou dat jij dat had gedaan vorige week, hoe zou jij dan deze vragen invullen.

Als R helemaal geen delicten kent uit de eigen omgeving kent: “Stel je eens het volgende voor. Je hebt al een tijdje ruzie met iemand. En die persoon heeft ook nare dingen over jou gezegd op social media. Vorige week liep je met twee vrienden door het park en kwam je hem tegen. Je hebt hem toen aangesproken en gezegd dat-ie op moet houden gekke dingen over jou te zeggen. Dat is een flinke ruzie geworden. Je werd toen zo kwaad dat je hem een harde duw hebt gegeven. Daarbij is hij op de grond gevallen en toen had hij een bloedneus. Stel je voor dat dit zo gebeurd was, hoe zou je dan deze vragen invullen? [check wat R invult bij GeweldVerw Heb je weleens iemand expres geslagen of geschopt waardoor die persoon gewond is geraakt? Bijv. een blauw oog, bloedneus of ernstigere verwondingen en wat R zegt over of hij dat met anderen deed]

Afsluiten (circa 5 minuten)

Heb jij verder nog vragen of opmerkingen over de vragenlijst?

Vraag of O nog vragen heeft over het invullen van de vragenlijst.

Zet de opname uit.

Herinner R indien van toepassing aan om niet storen weer uit te zetten.

Bedank de respondent voor diens bijdrage.

Vraag – als dat bij toestemming opname nog niet zeker was – of we R nog een keer mogen benaderen voor een vervolg onderzoek en geef dat ook aan het op formulier (exemplaar van ons en van R).

Geef de bon

Begeleid de respondent naar buiten. Vraag bij het naar buiten lopen nog hoe R het vond. [Zijn er nog dingen die we beter kunnen doen bij de volgende R?]

5.2.6 Na afloop

Observator en Interviewer bespreken eerste bevindingen

Eventuele ideeën en opvallende zaken direct in het verslag zetten.

Verslag opslaan met respondentnummer en datum in map Verslagen.

Verslaglegging: Spreek af wie eerste versie van het verslag maakt en wie dat nakijkt.

Probeer zo snel mogelijk na het afronden van het interview het verslag te maken.

Per respondentnummer is een bestand.

Indien hulpvraag bij kind/jongere: Als blijkt dat R hulp nodig heeft bekijk dan waar je R naar kan doorverwijzen. Mogelijkheden zijn;

<https://www.nji.nl/welbevinden/met-wie-kan-ik-bellen-of-chatten#praten-over-je-veiligheid>

Kindertelefoon. Elke dag van 11.00-21.00 via 0800-0432 of chat/form

Voor 12-25 jaar [@ease](#) (van 12-25 jaar) Inloop iedere donderdag van 15.30-18.30 bij Carbon6 Kloosterweg 1 of dagelijks chat via <https://ease.nl/>

[113 Zelfmoordpreventie](#) (0800-0113)

[Centrum Seksueel Geweld](#) (0800-0188, professionele hulp bij een ongewenste seksuele ervaring)

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopig cijfer
**	Nader voorlopige cijfer
2017–2018	2017 tot en met 2018
2017/2018	Het gemiddelde over de jaren 2017 tot en met 2018
2017/'18	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2017 en eindigend in 2018
2013/'14–2017/'18	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2015/'16 tot en met 2017/'18

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress

CCN Creatie en visualisatie

Ontwerp

Edenspiekermann

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70, fax 070 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2018.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.